

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI KÖZLÖNY

Szerkeszti a püspöki hivatal
A szerkesztésért felelős FUTÓ ANDRÁS
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
DEBRECEN, KÁLVIN-TÉR 17. SZ.

Megjelenik minden hó 15-én. = Előfizetési ár 1 évre 4 P 80 f.
Postatakarékpénztári csekkszám: 43,916.

A tiszántúli református egyházkerület október hó 1-én tartott közgyűlése kegyelettel áldozott Dr. Baltazár Dezső püspök emlékének.

Az ünnepélyen a „Te benned biztunk“ eléneklése után, az alább közölt beszédek hangzottak el:

TÖRÖK IMRE ESPERES IMÁJA.

Örökkön-örökké élő, a változástól nem féltő Jehova, mi Istenünk! Atyánk a Jézus Krisztusban!

Hideg őszi időn, amely korán köszöntött reánk — mintahogy szokott jönni sokszor az enyészet, összegyűltünk ez áldott helyen, e századokon át meg nem rendült, sőt felvirult intézmény falai között: valamely elmúlt virágzást gyászolni, elmúlt virágzásra, leült szép életre emlékezni. Pihenőt keres a lelkünk, mint Noé nyugtalan repkedő galambja a világ pusztulása felett. Mintha ma is pusztulását várná a világ. Te vagy köszönlánk, Örök Isten! kire hitünkkel telepszünk mi könnyen kesergő, hamar csüggedő emberi lelkek.

Egy hónapnál alig több idő, hogy gyász szakadt reánk, amikor Rákóczi nagy harangja és az öreg iskola kis harangcsengője összesírt és velük együtt sok szív is, mert ki első volt köztünk e földön, Uram, a te hívásodra, aki legeslegelső vagy, elindult az utolsó útra.

Mózesünk ilt hagyta a törvénytábláit s az általa vezérelt százazrek fölötti nehéz regnálását: felment a Nébó hegyére, fel az örökélet helyére. Mi csak portestét adtuk a sírnak, ahova egyszer mindnyájan is költözünk, mindennap fogván az élet. Adj örök jutalmat neki ott, hová lelkét jelemelled és áldott pihenést odalenn, ahova porteste akaratódból karjaidon leszállt. Mert sem egyiket: a nyugodalmat, sem a másikat: az üdvösséget nem adhatjuk mi, mi csak veszünk mindeneket, mert hogy mindeneket le adsz.

És légy velünk ki voltál, vagy és leszel Erős Isten, hogy amit a kidólt jeles, akire ma is emlékezünk, véghez nem vihetett, mi tovább vigyük, véghez vigyük. Nyujtsd segedelmed!

Adjad aztán, hogy méllót állítsunk az ő helyére, olyat, aki sok dicsők után lankadatlanul munkálkodjék, ama hül által, amely hegyeket is elrendít az útból.

Tudomány, liszta jellem és ezekhez alázatosság lelkével koszorúzd és segítsd meg, hogy a hithez még jó cselekedeteket is csatoljon.

Mai egybegyűlésünkre pedig áraszd Szent Lelked erejét és kegyelmét, hogy elérjük a mi szent célunk; elvégezhesük amit ránk bízál; hogy áldottak legyünk, Teőled áldottak dolgunkban is és lehessünk ne a magunk, de egyedül a Te dicsőségedre, szent fiadért a Jézus Krisztusért kérünk. Ámen.

BÁRÓ VAY LÁSZLÓ EGYHÁZKERÜLETI FŐGONDNOK
MEGNYITÓ BESZÉDE.

Az alig néhány hónappal ezelőtti megtartott egyházkerületi közgyűlésünk az egész ország figyelmét és érdeklődését magára irányító fényes kereklet között ünnepelle Dr. Baltazár Dezső püspök urat az egyházkerület élén kifejtett buzgó őrtállása negyedszázados határkövénél és ez alkalommal reám hárult az a megüsztelő feladat, hogy őt e helyről, mint elnöklársamat elsőnek üdvözöljem és ma, amidőn erre a testületre annak a szomorú valóságnak a megállapítása vár, hogy Baltazár Dezső löbbe már ninesen az élők sorában, úgy érzem, hogy erről a helyről ezúttal is elsőnek kell az alkalmat megragadnom arra, hogy fájo szívvel és kegyeletes érzéssel emlékezzem az ő — nemcsak mireánk —, de az egész magyar reformátusságra oly érzékeny veszteséget jelentő eltávozásáról.

Baltazár Dezső a tiszántúli református egyházkerület püspöki székeben bátor és hajlíthatatlan magatartással állott őrt a kálvini elvek és az evangéliumi igazságok szilárd fundamentumán és nem engedett egy páányit sem elkallódni ezekből a gondjaira bizott drágakövekből. És ha most az a felelősségteljes feladat hárul reánk, hogy az ő távozásával támadt ürt pótoljuk, akkor nekünk is elsősorban ezeknek az értékeknek a megőrzésére kell minden gondoskodásunkat irányítani. Református egyházunk ősi örökségének és azoknak a hagyományoknak a megőrzése, amelyek Debrecenhez, mint a magyar reformátusság éltető forrásához jűzödnék, most már Baltazár Dezső életenergiájával és harci készségével megjoggyatkozva, fokozott súllyal és felelősséggel nehezedik a mi vállainkra.

Éppen ezért Baltazár Dezső emlékének akkor áldozunk legméltóbban, ha ennek a löbbletsúlynak a viselését, amelyet ő hordozott, erős hittel és szilárd elhatározással a magunk vállaira vesszűk. Ezzel a gondolattal és egyházi életünk jeljelé ivelő jövőjébe vetett rendíthetellen bizalommal üdvözlöm a megjelenteket és az egybegyűlt egyházkerületi közgyűlést ezennel megnyitóm.

TÖRÖK IMRE ESPERES EMLÉKBESZÉDE.

Ninesenek halottak! — így kiált fel világhíres drámai költeményében a belga költő: Maeterlinck — mikor látja a virágba borult temetőt. Hiszen a sírvirágok a lent porladók üzenetei hozzánk s a temetői leveles-lombos fáak gyökereikkel átölelik odalent a porladókat; a leveleik suhogása mintha a nyugvók halk beszéde lenne.

Ninesenek halottak! az halt meg csak, akít eljelejtenek.

Maeterlinck még így is folytatja: mikor emlegetnek bennünket, ébren élünk ott lent a hant alatt.

*

Emlékbeszédel mondani a nemrég elhunyl néhaivaló Baltazár Dezső püspök fölött: e megbízást vetette rám egyházkerületünk, tisztelességül.

Baltazár Dezső püspök nem halt meg; hiszen: ninesenek halottak! S hogy halt volna meg éppen ő, kinek püspöki szavai, amelyeket szólott éppen e falak között, ezerszerre való visszhanggal hangzanak ítt. Mintha hallanók most is. Szava, tanítása amott, abban a másik nagy, szent házban, a Rákóczi-harang zengésével együtt rázta meg a lelkeket sokszor (Óh, hogy az emberl túléli az ére!)... És Wormsban is a templom nagy oszlopai mintha ráismertek volna őbenne arra az egykori másakra, kí „ott állott, mert másként nem lehetett”. Az óceánon túl hazálsíraló magyarok szívét is ő töltötte vígasszal... ílthon meg, száz és száz kicsi fehér templom harangjai lán majd évről-évre augusztus 25-én délután 5 óra 10 perckor maguktól is megszólalnak, azt a püspököt síralván, kí egykor ott volt a tornyok tövével, s kis fehér templomoknak áldott katedráján szólott mondván:

„Szeretett gyülekezet!”

Hogy halhatott volna meg, kíről most emlékezűnk, mikor sok millió ajak mondta kí egykor, s mondja még sokáig (míg egyszer késő időkben az emlékezés is csak elkopik) mondjuk, szánkban hordozzuk az ő nevel.

*

Mikor emlékbeszédel összeállításához láttam, előltem szinte magától kinyílt a Tiszántúli Református Püspökökről szóló írásom, amelynek e jenti címéhez a nyomdász még ezt is hozzátette: „Hevesi Mihálytól Baltazár Dezsőig, az 1551-ik esztendőltől máig.”

Végigtekinteltem, végiggondoltam ezeknek a nagyoknak tudásban, jellemben s történetel csináló cselekedetekben nagyoknak dolgait.

A legelsőjét, ki Balassy Menyhért udvari papja volt püspöksége előtt. Az enyészhetellen emlékezeti M é l i u s z P é l e r é t, ki 22 esztendőskorában lett volna Debrecen lelkipászlora s 25 esztendőskorában már püspök. Harc volt az élete. Jutalma pedig, nevének mai napig is tartó dicsősége. H o d á s z i L u k á c s é l, kit sok időnkig úgy siratott Debrecen, „mint sír a fehér haltyú Meander vize partján“. Thornai Pásztori Istvánét, kinek idejében kegyes üzenet küldött a Basahalmáról a török vezér a háromszázezer csengő tallérok iránt. A püspök intézi bölcsen és önzellenül a kemény pénzüggel. Ugyanő nagyobbá, erősebbé teszi a Kollégiumot, midőn a törökostromlotta Váradról ide Debrecenbe hozza a „deáki ifjúságot“.

A 101 és fél esztendőt élt Z o v á n y i G y ö r g y ö t, kinek nevével a 103 cikkelyből álló kánonok nevezetnek, övére kötött nagy láncon függő lőrének csillanását szinte látom a 200 esztendő távlatán át is.

Vigyázom P i s k á r o s i S z i l á g y i S á m u e l püspököt, ki Ézsaiás próféta könyvét eredeti nyelven könyv nélkül tudta már 14 éves korában s a szent Bibliát bárhol nyitotta ki, olvasta és fordította. Emellett 17 esztendőskorában külföldre jutván, ott a magyar virtust meg ragyogtatá. Szájába keresztbevetett karddal pattant nyeregtelen lóra a theologus diák, hogy megmentse Escher főkonzul és generál major „egyellen urfiát“ — Bernben. Itthon meg József császár előtt szemrebbenés nélkül állott, s sok része volt abban, hogy az Edictum Tolerantiae megjelenhetett. De ugyanez a kemény ember, professzor korában, mikor a gyűlésen prezideált, s mint elnöknek tisztessége és joga lett volna kalapjeltéve ellátni elnöki tisztét, mikor atyja: Márton, szintén professzor jelen volt a sedesben, elnöki kalapját levette a tisztelő jóú, s csak akkor lette fel ismét, mikor atyja eltávozott. Thornai Pásztori István: egyetem. Említsem-e a tudományok lárházait rendre: a S i n a i M i k l ó s o k a t, B u d a i É z s a i á s o k a t, a hatalmas prédikátorokat: S z o b o s z l a i P a p p I s t v á n o k a t, kinek — utóbbinak — hallására Debrecen belvárosi népe úgy kigyűll az Ispolály-templomba s úgy megtöltötte azt, hogy a templom nyitott ablakaihoz lajtorjákat kellett támasztani, hogy ki-ki hallhassa az igaz vallás Igéit. (És ez a történet majdnem nagyobb dolog volt, mint diétai prédikálásai!)

Az imádkozó R é v é s z B á l i n t o k a t, meg a többi. S a vértanu Debreceni D o r m á n y I s t v á n t, kit erős egyházi fegyelmetartásáért, tanulása közben saját udvarán lőtt le egy német katona, meg N ó g r á d i M á t y á s t, ki keserves rabságra jutva, ült török börtönben.

És mindet, — mindet, mind a negyvennégyet: tudomány, bölcsesség, önzellenesség, bátorság, fáradhatatlan munkásság, hűség, szinte tökéletes vallásos és emberi jellem prototípusait.

Micsoda sor, nem halvány gyöngyök, de messze századok távolán is — átvillanó gyémántok sora!

Képzetelem valahogy összefoglalja e dicsőket, s látom ifjúságában a 40 év előtt püspökké lett Baltazárt, kinek halála fölött most sír Debrecen és a Tiszántúl „mint a fehérhaltyú Meander vize partján“. A háromszázezer csengő tallér ügyét héroszi küzdéssel intéző Tornai Pásztor Istvánban, mint előképben — nézem az egyház anyagi ügyeit idegpusztító odaadással intéző Baltazárt. Majd törvénycikkelyeik alkotja zsinatokon, mint Zoványi György hajdan, s bár tör nem volt derekára kötve, de az igazság és bölcsesség kétélű törével harcolt. Mint Piskárosi Szilágyi Sámuel a testierő, az izmok remek teljesítményét mutatja. Tisza Lajost vezetni kezén ő is, majd a zeleméri bájos erdő táján lovail futtatja kedvtelve. De míg szegény cseléd-emberekkel vált szíves szót s látja el őket tanácsal is kaláccsal is, másfelől királlyal néz szembe — mint amaz is egykor második József császárral —, s csak úgy zeng bele a Nagyleplom öble, mikor kimondja IV. Károly király s a félve télova tekintető királyné asszony előtt: „Ebben a templomban reánk a kölcsönös feledés fátyola száll.“ Szózatait mint Szoboszlai Papp Istvánét lélekzet visszafojtva hallgatják itthon a templomokban s jent a felsőház diétáin. Tudománya széles, úgy tartottuk: mindenhez értett; a Biblia ősi nyelvén szóloitt, s cildátumokat bőven áradoztatott azoknak írásából, kik által szólt vala régen nekünk az Isten. Egyetemmé erősítette a Kollégiumot: Thornai Pásztori István.

S ha nem ellenség fegyvere által vesztette is életét, mint Debreczeni Dormány István, ám közel állt hozzá nagyon, mikor a rossz időkben pribékek mentek érte, hogy börtönre hurcolják. Kevésbe múlt, hogy szép zeleméri háza falai mellett nem halt meg vértanu halállal. S hogy nem oszthatott úrvacsorát a börtön falai között Könyves Tóth Mihályként: a börtön megvolt, de csak azon mulhatott, hogy bizony akkor a legtilalmasabb volt, „cselekedni ezt az Ő emlékezetére“.

Végigjártalom most lelkem gondolatát újra és újra azon az élelen, mely a hajdübösörményi híles mérnök, — most már márványláblával ékes hajlékától — a lilaszínfedelű krematórium közelében domboruló siring terjed. Szép, sikeres, diadalkoszorús, nagystílű élet volt.

S kérdezem magamtól: mi lett volna Ő, kiről most is emlékezünk, azon külső és belső értékek, szépségek birtokában, ha előbb él vala, nem a mostani szürkébb napokban; e l ő b b: a daliás, az egyéni virtust élesebben kihozó időkben?

Tán a honialáló hősök lálósa lett volna, ki megállván a fejedelmi vezér égre szegülő sátra előtt, míg Lehel vezér csontkürtjébe fújl, zendülő nagy hanggal, mely túlzúgta a tábori zajt is, s bezendült a hadisátrak vastag ponyváin s vadbőreín át, ő kiálltatta volna: Nyergeljete!

Vagy kedve lett volna romokat takarítani s építeni, mikor a Sajó mellett, meg Mohácsnál ránk szakadt a baj.

Szent Bertalan-éjszakáján nem ő feszítette volna-e mellét legelsőnek a francia király löfgyvere elé, ki szegény hugenotta eretnekekre kedvtelve vadászott! Avagy Edinburgh nagy vizénél J. Knox áll-e ott, vagy im őt látom, mikor választani kell: a faragott kereszt és a gálya közt... mintha ő mondaná szent elszánás szavával, kemény fejartással nézven a faragott képre, s ujjával a gályára mutatván: „Jestell ja!” gyerünk! És ment és mentek a gálya felé.

Nápolynál is nem ő áll-e a roskadozó többiek között, nem rogadozva, egyenest állva szálfaként: „Nekem adjátok a legnehezebb evezőt!” Haj, ha Dávid Ferencekkel, Pázmány Péterekkel felbelle volna „akkor” a disputát. Keményebb szóval nyitotta volna meg, mint Balogh Péter, a kistemplomi szent gyűlést s fogadta volna azt is rendüellenül, ha a rászakadó templomgerendák az ő vállait sebeztek volna legelől.

Kiállása? Léptei? Járása? Vagy ha telepedett elnöki székek bársonyára? Volt benne valami különös méltóság az első tekintetnél is, olyan, amelyel nem kapunk, hanem lényünk kitündöklése.

Kuruc apák lépkedhettek csak úgy a dérlepte szerencsi mezőn. Szemében, tekintetében volt valami a bús éjjel feketeiségéből. De néztek a gyermekek között! Mikor bokrétát odanyújtó kisleányt mosolyogva fogad. Nézd meg az állástkeresők serege előtt, kik püspöki szobája ajtajánál reménykedve állnak! Nézd, mikor írja ezer levelét! Nézd a hadiárkok jakóarcú, nyúlruhájú katonái között!

És nézd meg alázatos szeretetét, mikor Édesanyját vezeti püspöki széke felé... Nézd meg hitvese, hat szép gyermeke közt, unokák seregében... Ha örömük van, szívéből kicsordul a boldogság; de ha egynek, ha a legkisebbnek is, hajszála görbül: a maga lebíráásával nagysokáig visszatartott könny csak kiszakad szívéből, szeméből.

Őh megreszkellünk aggodalmunkban, mikor nemrégiben az ünneplésnek napján (más már elvonult volna pihenni betegség hervasztotta arccal!) ő állott. Állott, de próféta módjára megesukló hanggal mondta ki: „megáldoztalásom ideje úgy érzem — nincsen már messze”.

Am megbátorította ismét magát és minket: Nem az ember, hanem az Isten bölcsessége az, ami mindent eligazít!

Isten igazítsa el sorsunkat, mikor ő már, e hatalmas eszköz, nincs az örökké Munkálkodónak kezében, hanem — amit elképzelni alig tudunk immár — vére pótolhatatlanul csorgott ki a klinika egyik betegágyán, aztán némán egyes-egyedül jeküdl a klinika jagyasztó pincéjében és az üvegfedelű nagy koporsójában, ezer koszorú alatt, mikoron is négyszáz palástos ember éneke zúgott fel Ahhoz, ki az embereket meghagyja halni... mondtuk; sirtuk: „Uram bocsásd el... és Menj el a Te nyugalmadba...”

Az Isten igazítja el sorsunkat! A drága Sionét. Mert mintha reszketne a földnek alkotmánya. A hazáét, mintha csak sehogysem akarná Isten megszámni a magyart.

Isten igazítja el az alkotások sorsát, melyeket az ő nevéhez fűz a történelem. Őh csak az ne legyen, mit a büslakodó költő mond, hogy mikoron a nap leáldozik, sugarai — noha előbb még hegyek oromzatán láttattak —, mind, mind utána repülnek.

*

O k t ó b e r 1. Mint óriási szétomló koszorú, elaléltan hull, pereg a levél... o k t ó b e r 6. Damjanichék haláltravált fehér arca néz felénk Arad felől... O k t ó b e r 31. Tisza István omlik össze... itt a letkünk előtt...

*

Mégis!... mégis!... Csak nincsenek halottak! De van emlékezés, s az emlékezés éltet, tanít, vigasztal... s a jövőre mutat.

*

Báró Vay László főgondnok meleg köszönetet mondott a szép emlékbeszédért, amelyet a közgyűlés tagjai rendkívül nagy figyelemmel hallgattak és nagy tapsal fogadtak.

**MAKLÁRY KÁROLY EGYHÁZKERÜLETI FŐJEGYZŐ ELŐTERJESZTÉSE
DR. BALTAZÁR DEZSŐ PÜSPÖK EMLÉKÉNEK MEGŐRÖKÍTÉSÉRE.**

Az emberek életét és intézmények sorsát szent leltése szerint intéző örökkévaló Isten hazahívó parancsa elhangzott és egyházkerületünk minden időkre nagy püspöke, D. Dr. Baltazár Dezső 1936 augusztus 25-én délután öt óra tíz perckor az örökkévalóság hazájába elköltözött.

Közgyűlésünk a méreleiben egelőre még beláthatatlan veszteség lesújtó terhe alatt mélyen megrendült lélekkel veszi fájdalmas tudomásul legnagyobb fiának, bölcs és erős vezérének gyászos elmúlását.

Az örökké tűnő időnek még alig leheltnyi szárnyaverése múlt el azóta, hogy közgyűlésünk virágaborult örömmel ünnepelte általános elismeréstől fénylő 25 éves szolgálatának lélekemelő megemlékezését és szórla rá, a nagy határjelző köre, tisztelétének, szeretetének és jókívánatainak rózsalevelel s Isten örök akarata ime úgy végezte el, hogy mire ezek a rózsalevelel meghervadtak, friss virágok özönéből kellett tengernyi koszorúval fonnunk a mi boldog dicsekedésünk fekele ravatalára. A lelkesedő öröm könnyei, Isten akaratából, a mérhetellen gyász omló könnyeivé keseredtek.

Könnybefürösztött szemünket felemeljük és fátyolos lekinletünket odairányítjuk Istennek sugárzó dicsősége felé és buzgó hálaadással magasztaljuk azt az örök Jóságot, aki kegyelemben meggazdagított leghűségesebb fiainak egyikét viharzó történelmi idők órállójául rendelle a mi boldog dicsekedésünkre. Az erőért, amelyet benne adott, a hitért, amely belőle sugárzott, az áldozatos hű szolgálatért, amelyet verejtékező gond, sok titkon hullatott könny és emészlő szenvedések között miérettünk visell, legyen áldott az Isten szent neve.

És most, hogy hazatért hű szolgálatáról, számol adni az ő urának, ki őt elbocsátotta és kegyelemben hazavitté, ezért is áldott, örökre áldott legyen az Istennek szentséges neve.

A lelkészek és a pedagógia.

Nagy újítás a valláspedagógiai szemináriumok felállításának az egyházkerület vezetősége által az Egyetemés Konvent 265/1936 sz. határozata alapján történt elrendelése. Az utóbbi időben minden illetékes tényezőnek a szeme fokozott mértékben irányult vallásoktatási ügyünk felé, ösztönösen és tudatosan egyformán érezve, hogy egyházunkra nézve *existenciális* jelentőségű a gyermekeink vallásos nevelése. Vallásoktatásunk színvonalának emelésére tényleg sok minden történt. Több helyen szerveztek szakfelügyeletet. Egyre általánossabbá lesznek a módszeres és szülői értekezletek, helyi és kerületi valláspedagógiai konferenciák, sűrűbbé az ezirányú cikkezések és előadások. Fontos és jelentős kísérleteket látunk a bibliai és egyháztörténelmi szemléltető képekkel, s muzeális tárgyakkal való tanításra; a vallás-tanításnak a belmisszióval való egybekapcsolására stb. Most jönnek a szemináriumok. Meglátjuk, mennyi reményünk teljesedik be velük.

Azonban ez nem elég. Nekünk — hála Istennek — még mindig egész sereg alsó és felsőbb iskolánk van, ahol *mindenfélét tanítgat* tanítunk az általános pedagógia elvei és irányítása szerint. Nekünk, lelkészeknek ehhez is értenünk kell, s szerény véleményem szerint jobban kell érteni s többet kell érteni, mint amennyit a theológiáról hozhattunk, ahol sok egyéb tanulnivaló is van s erre nem jut elég idő. *Református iskoláinkban* nevelhetünk elsősorban *tiszta és helyes világnézettel* bíró embereket a magyar társadalom minden rétege számára. Világnézete

harcát éljük. Az Actio Catholica még az iskolával sem elégszik meg s kiváló erők bevonásával most fog egy nagy „világnézeti kurzust” rendezni Debrecenben. Akkor, mikor nálunk sokan az államosítás után sóhajtoznak kishitűségükben elfelejtve, hogy ezzel magának a hazának sem adják a vélt hasznót, másfelől megfosztjuk magunkat a földkerekség legmagasabbrendű szellemkerölcsi világnézetének tanításától és érvényesítésétől.

Az iskoláinkhoz tehát a végsőkig ragaszkodunk. De a dolgához is alaposan kell értenünk, kik az iskolaszékekben elnökölünk, vagy vizsgáztatjuk minden tárgyából a sok-sok osztályt. *Tanítótestvéreink* mögött nem lehet elmaradnunk az általános pedagógiában, akik szerintem ma — a kultusz kormány különös figyelme folytán is — *a legjobb és legmegfelelőbb felkészültséggel rendelkeznek* a közép- és főiskolákkal szemben is. Utóbbiak módszereiben és tanterveiben sok korszerűtlenség, kiforratlanság és ingadozás van.

Mireánk, főképp az elemi és középiskolai pedagógia tartozik. De nem látom határozottan, mi volna a tennivaló. Az bizonyos előttem, hogy a valláspedagógia már *specializálódás*, tehát lehetetlen, hogy ne ismerjük az *általános* alapokat. De éppen azért differenciálódásokat mutat az általános pedagógia keretében. Érdekes példája ennek a bibliai szemléltető képek esete. Az objektív bibliai kijelentés történetnek „lélekben és igazságban” való természete mellett a rajzolt vagy festett képekben „objektív” létele kizárt dolog. Ezért csak *megközelítő*,

indirekt, tizedrangú jelentőséggel bír. Más tárgyaknál elsőrendű lehet. Ez már tehát eltérés. De tudni kell, hogy mitől és miért tért el. Az általános pedagógiát akarja adni a lelkészeknek a konkrét megoldási kísérlet, melyet a dunamelléki egyházkerület a nagykőrösi tanítóképzőben csinál. Nálunk, a tiszántúlon a lelkésztanítás nem olyan probléma, mint talán ott, vagy más kerületekben.

Hogyan kaphatnánk teljes pedagógiai felszerelést — a magánstúdium mellett és kívül is?

A templom a „felnőttek iskolája”. Úgyde a „fel nem nőttek” iskolái is ránk tartoznak. Jó lenne, szükséges lenne, ha mindenütt és mindenkor teljesen meg tudnánk felelni a ránk váró feladatoknak.

Debrecen.

Dr. Danesházy Sándor.

A debreceni református Kollégium alapítványai.

I. Az alapítványok száma.

A debreceni református Kollégium homlokzatára ez van felírva: „A' Helv. vallás tételt tartó magyar országi ekklesiák és jöttek adakozásából épült MDCCCIII-tól—MDCCCXVI-ig”.

Ez a felirat valóságot állít, igazságot mond.

A Kollégiumot négy évszázadon keresztül a hívek áldozatkészsége tartotta fenn, a hívek adakoztak, amikor a bécsi kormány nem engedte a városnak, hogy fizesse a tanárokat, amikor leégett a régi épület, amikor tanszéket kellett alapítani, amikor református egyetemmé akarták fejleszteni, de ezeken felül létesítettek alapítványokat, ösztöndíjalapokat, segítettek a Konviktust, a Kántust.

Hogy mekkora összeget tettek ki ezek az adományok, megláthatjuk a Kollégium 1918. évi kiadványát költségvetéséből, amely szerint az alapítványok vagyona a következő volt: Az ösztöndíjalapok száma 126, vagyona 941,136.69 K. jövedelme 41,922.68 K. Volt még egy másik alap, amelyben a különleges célokkal, rendeltetéssel tett alapítványok várták életbeléptetésüket, ez volt az úgynevezett „kiegészítésre váró alapok” pénztára. Ezen 115 alap volt, vagyona 2.959,290.71 K, jövedelme 155,995.70 K. Összesen tehát kerekében, hogy jobban meg lehessen jegyezni, a kollégiumi alapítványok értéke *négymillió jó korona volt*, évi jövedelme kb. 200,000 K. Ebből a jövedelemből nem mindet osztották ki, mert, amint mondtam, voltak kiegészítésre váró alapok is — majd egy-kettőt később ismertetek —, de kiosztásra került ez években kb. 35,000 korona.

Hogy mennyi ösztöndíjat kaptak, erre az 1915—1916. évi értesítőkből állítottam össze adatokat, ekkor 138 egyetemi hallgató 75-féle ösztöndíjból kapott 16,130 K-t, némelyik több alapítványt is élvezett; 160 gimnázista 97-féle alapítványból 13,775 K-t, 53 tanítóképzős 68 alaphoz 4757 K-t. Volt négy olyan tanuló, aki 1000 K-t, egy 800, egy 540 K-t, 29 tanuló kapott 200 K-t vagy azon felül.

Felsorolok néhány nagyobb alapot, amelyből legtöbbet kaptak: Szabó—Bethleni-alapból 3320 K; Simay—Nagy-alapból 2400 K; Soltra-alapból 2000 K; Czucz—Kádas-alapból 1200 K; Várady Aszalay-alapból 1150 K; Nagy

József-alapból 1000 K; Szondy—Kenessey-alapból 900 K; Armós Bálint-alapból 800 K; gr. Degenfeld József alapból 800 K került kiosztásra.

Ezeknek az alapítványoknak történetét megírta a Kollégium híres tanára, Dr. Balogh Ferenc.¹ Ő a könyvében 564 alapítványt sorol fel 1911-ig, sőt a kisebb (50—200 frt) alapítványokkal együtt 765-öt. Ha még ehhez hozzávesszük azokat, akik a Kollégium leégésekor (1802), akik a főiskola átalakításakor (1853), amikor a mai gimnázium létesült, valamint akik a református bölcsészeti fakultásra, szóval a református egyetem kifejlesztésére 1893 körül adakoztak, ezekkel együtt 1432 a jötevők szép seregének száma.

Azóta, ha időnként a zavaros idők és nehéz gazdasági helyzet miatt meg is csappant az adományok száma és nagysága, mégis folytatódik a szám. 1911 óta az 1935—36. évig 132 alapítvány keletkezett, tehát az összesek száma 1564.²

II. Kik adakoztak?

Először arra a kérdésre feleljünk, hogy kiből kerültek ki ezek a nemes szívű adakozók.

Próbáltam egy kis statisztikát összeállítani a Balogh Ferenc törzskönyvében közölt 564 nagyobb alapítványról. Pontos nem lehet az összeállítás, mert sok alapítványnál nincs semmi adat a foglalkozására, némelyik pedig több címen is beállítható a táblázatba. De így is érdekes adatok jönnek ki:

Fejedelem	6
Püspök	5
Főgondnok	6
Ref. lelkész	48
Világi ref. vezetőember	19
Tanár	21
Tanító	6
Debreceni polgár, gazdálkodó	34
Debrecen iparos, kereskedő	19
Debreceni ismeretlen foglalkozású	5
Vidéki gazdálkodó	32
Vidéki iparos, kereskedő	2
Vidéki ismeretlen foglalkozású	33
Özvegy és önálló nő, debreceni	57
Özvegy és önálló nő, vidéki	38
Főispán	3
Hivatalnok	13
Bíró, ügyvéd	29
Orvos, gyógyszerész	9
Debrecen város	25
Más város és község	13
Debreceni egyház	10
Más egyház	7
Egyházmegye	5
Külföldi ösztöndíj	7
Állam	2
Tanulók	6
Találkozón létesült	23
Gyűjtésből	11
Egyletek	11

Adakoztak tehát fejedelmektől le az iparos segédig minden társadalmi osztályból.

Apafi Mihály erdélyi fejedelem 1667-ben ezekkel a szavakkal létesíti alapítványát:

„A sok háborúságok és az hazának sok izbeli pusztítottási miatt patronusitól elhagyott Debreceni Kollégiumunknak megfogyatkozott állapotát, köte-

¹ B. F. A debreceni református főiskola alapítványi törzskönyve 1911.

² A legutolsó 1935—36. évben szépen megindult az adakozó kedv: 10 új alapítvány létesült.

lességünkben istenes tekintetbe vévén annak szükségére dézsi aknákról rendeltünk 2000 kősöt annuatim adatni. „A debreceni Kollégium egyik mestere (tanár) számára annuatim 3000 sókat. Így összesen 5000 sókat. Ennek az ú. n. Apafi sóalapítványának megváltása címén ma is kapunk az államtól évi 9268 P-t.

Báthori Gábor erdélyi fejedelem a Szepes birtok minden tizedét ide adományozta, az adományt Bethlen Gábor is megerősítette. Ennek történeti maradványaképpen ma is ad Debrecen városa „örletési és vízfordási díj” címen a konviktusnak 876-96 P-t.

Debrecen városnak 23 címen szerepelnek adományai, s a debreceni egyháznak 10 címen.

Az első négy tanszéket 1752-ig a város tartotta fent, kettőt ő is alapított. Az első tanszéket a város alapította, ezen működött már 1549-ben Dézsi András, mint rektor. A második tanszéket 1636-ban I. Rákóczi György fejedelem létesítette; a harmadik az említett Apafi sóalapítványból létesült 1667 és 1675-ben; végül a negyediket újra a város alapította 1704-ben. Ezen tanított későbbi időkben Maróthi és Hatvani.

Ezt a négy tanárt tehát a város fizette. 1752-ben Mária Terézia rendelete tiltotta a várost a tanárok fizetésétől. A Kollégium léte veszedelemben forgott. A végső szükségben a debreceni református egyház-tanács és a Kollégium tanárai 1753 okt. 2-án kérvényt intéztek az angol, a hollandi és a svájci protestánsokhoz. Az angol érsek Harring Tamás gyűjtést engedélyezett, amely 1763-ra 600 font sterlinget eredményezett. A kamatot azonban nehéz volt akkor Debrecenbe hozni, még 1825-ben is négy hónap kellett, hogy Bécsbe eljusson a kamat, ezért a legtöbbször a tőkéhez csatolták, úgyhogy a tőke 1899-ben 3050 font sterlingre nőtt fel. A háború alatt természetesen a kamatokat nem kaptuk, Karai Sándor kollégiumi igazgató hosszas levelezésére jutottunk hozzá az összeghez, illetve állami kötelezvényeket kaptunk helyette, amelyeket évenként kisorsolnak. Újabban rendszeresen kapjuk a kamatot 39 font 9 shilling és 2 pennyt. A múlt 1935—36. évben 1652 P volt magyar pénzben.

A hollandi református egyház is küldött 1758—1792-ig évi 220 rh. frt-ot, a svájci református kantonok pedig 1756—1781-ig évi 400 frt-ot. Így az itthoni gyűjtésekkel együtt meg lett a négy tanár fizetése, hiszen akkor egy tanári tanszék fenntartására évi 333 frt 20 kr. volt szükséges.

Debrecen városra visszatérve igen érdekes címenek adott, pl. tűzifa és bordeputátum a tanári fizetésekhez, szalmaváltás, őrlésváltás, ingyen nyomtatás a városi nyomdában („grationale”). A város adott a főiskolai elhalt tanulók temetéséhez fejfát, homokot és halotti szekeret. A kápsáláshoz fuvart. Faiskolai teleknek, fűvészkeri teleknek földet. A főgimnázium felépítéséhez is később 400,000 K-t adott.

Az egyház tanári lakásokat adott, több tanszék fenntartásához és a szénior fizetéséhez járult hozzá.

A régi alapítók közt aránylag legtöbben vannak református lelkészek, ami természetes is, mert a teológiát legtöbben végezték el s a jótémények legnagyobb részét ők kapták, sokan vannak debreceni polgárok, gazdálkodók, iparosok, kereskedők, de vidéki gazdálkodók is szép számmal. Bírók,

ügyvédek. Feltűnő számmal vannak özvegy és önálló nők; debreceni és vidéki együtt 95. Nagy számmal vannak képviselve a tanárok, pl. Csernák László, aki deventeri (Hollandia) egyetemi tanár lett, Péczely József tanszékalapító, Hatvani István, Szegedi Sándor, Tóth Sámuel, Kalós Mózes, Tóth József, Osterlamm Ernő, Beregszászi Pál, Balogh Ferenc. Az újabak közt még nagyobb számmal vannak Erdős József, Csiky Lajos, Sass Béla, Thegze Gyula, Révész Lajos, Kecskeméthy M. Lajos, Nagy Zsigmond, Bessenyei Lajos stb.

A tanárok nevére sokszor az ifjak, vagy a volt tanítványok gyűjtötték össze az alapot. Pl. a Tóth József nevére az 1894-ben végző 53. VIII. osztályos tanuló 200 K-s alapítványt tett. Csányi Dániel tanárnak, akit a szabadságharcban való részvétele miatt elfogtak s elzártak s állásától is megfosztottak, halálakor a hazafias ifjúság síremléket emelt, a begyűlt összeg maradványából, 111 frt-ból pedig a fizikai szertárnak vásároltak három ma is meglevő szép fizikai eszközt. (Zamboni-oszlop, hét Leydeni palackból álló telep, Fromen villany delemotor.)

Fehér Mihály méhteleki református lelkész 1926-ban „Dr. Erdős Károly pályamű-alapot” létesít, halálából, hogy tanára ajánlatára amerikai újtára indulhatott. Ezt írja: „Az isteni gondviselés, a Kollégium és annak tanárai iránt érzett hála készített e levél megírására. *Ami vagyok, azt a Kollégiumnak köszönhetem.*”

Nikházy Sámuel szabómester felesége „a debreceni református Kollégium éneklő karának 500 frt-ot hagy, amiért a nevezett éneklő kar köteles lesz temetésén megjelenni”. Legmeghatóbb Szűcs György *kömvességéd* hagyatéka (1860), aki halála esetére a Köteles-utcai házat hagyja a Kollégiumra, hogy eladási árából szegény jó tanulók részére adassék segély! Érdekes megemlíteni, hogy előbb per lett az örökség miatt, de később az özvegy megbékült s ő maga is hozzájárult és a ház fele árát — amennyiben kiegyeztek — 171 frt-ot ki is egészítette 200 forintra.

Az alapítók közt természetesen túlnyomó a református, de találunk minden felekezeti adományozót is. Pl. Szakszó Rezső debreceni r. kath. plebánus 1886-ban az ének-zene tanszék tőkéjéhez ad 50 frt-ot, mert a Kántus énekelt Húzli Károly kispripost temetésén. Nyerges Péter r. kath. pap (1770) 1000 rhénes frt-ot hagyott a Kollégiumban tanuló református ifjak számára. A Fumagalli-alap létesítője is róm. kath. vallású olasz származású nyug. katonatiszt volt. Az alap vagyónából, mely 4000 K-nál több volt, felerészben református, felerészben katolikus gimnáziumi tanulók részesültek. Másik ilyen érdekes alapító volt Balla Athanáz, ki Boskopdisban (Macedonia) született, német és hollandi egyetemeken tanult, orosz eszászári szolgálatban volt 22 évig. Alapítványának kamatát (20,000 K-n felül volt) görögkeleti vallásúak kapták, s a görög nyelv tanárának rendelt 100 frt-ot. Az alapító a protestánsok iskolájának tulajdonította azt, amivé lett, ennek belső érzését akarta végrendeletével meghálálni.

Evangélikus eredetű több volt, pl. a ma is fennálló Szártory-alap. Ebből az alaphól ma is öt evangélikus tanuló kap évi 240—240 P-t.

Zsidó alapító is több van. Biedermann Eisig nagykereskedő írja 1886-ban alapítólevelében: „A debreceni főiskolának egyik főjellemvonása volt századokon át, hogy a tudományok fejlesztése mellett nem felejtkezett meg soha más felekezetekkel szemben a nemes toleranciáról és az igaz szabadelvűségnek mindenkor megvihatatlan bástyája volt.” A debreceni zsidó vallású polgárok 1921-ben a nemzeti hadsereg bevonulása öröme 100,000 K-t adtak a polgármesternek, melyből 40,000 K-t a református főgimnázium kapott, hogy évi kamataiból a református gimnázium növendékei közül felekezeti különbség nélkül, jó előmenetelű tanulók, elsősorban magyar katonák gyermekei és főként árvái segíthessenek.

Az alapítók közt nagy számmal vannak özvegy- és önálló nők. Nagyon sokszor a férj alapítványhoz annak halála után az özvegye új alapítványt csatol. Balogh Ferenc különösen három nőt emel ki.³ Ezt írja: „A debreceni Kollégiumnak jótévként közt három nő tündököl elsőrangú csillagként, ú. m. Keneseyné Szondi Zsuzsanna (1750 Pápa); Szombatiné Veresmárti Zsuzsanna (1805 Debrecen) és Hegyiné Józsa Eufrozina (1905 Debrecen). Századokban születnek ily messzelátású nagy asszonyok, bibliai vallás, tudomány és a tanuló ifjúság „dajkái”. (Nutrices et patronae.)

Kenessey István a dunántúli református egyházkerület első főgondnoka volt, ő is tett alapítványt 5000 frt-ot, felesége hozzácsatolt 10,000 frt-ot. Még később, mikor másodszer férjhez ment gr. Castiglioni ezredeshez, újabb két alapítványt tett. Az összes hagyatéka, amit Dunáninnen és túl tett 85,000 frt-ra rugott.

Szombati István Debrecen főbírója volt. Ő is tett kisebb alapítványt, de özvegye 10,000 frt-ot ösztöndíjra, 20,000 frt-ot tanszékre adott.

Hegyi Mihályné a Degenfeld-család jogi tanácsosának volt felesége, a Degenfeld- és Tisza-családok női tagjaival meleg barátságban volt. A református egyetemre előbb 2000 K-t írt alá, de látván a mozgalom terjedését, nyugtalan lett, hogy talán keveset ajánlott fel ilyen nagy célra. Elment Balogh Ferencnéhez, kivel bizalmas barátságban volt s amikor Balogh Ferenc megmagyarázta neki a mozgalom célját, azonnal 40,000 K-t csatolt a 2000 K-hoz s megbízta rögtön Balogh Ferencet az alapítólevél megírásával. Később még hat alapra, összesen 60,411 K 48 fillért adományozott. A Kántusnak, a Dóczi-intézetnek is adott; a gályarabok emlékoszlopát is ő készítette.

(Folytatása köv.)

Tudomány és irodalom

Kálvin és a kálvinizmus.

Tanulmányok. Az Institutio négyszázadik évfordulójára írták a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem református hittudományi karának tanárai és doktorai. Kiadja Debrecen sz. kir.

³ I. m. 404 lap.

város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata. Debrecen, 1936. 461 lex. oldal.

Ez a monumentális munka méltó Kálvin János szelleméhez, aki műveiben emelt magának „monumentum aere perennius”, méltó az Institutio-hoz, melynek idő- és értékálló tartalmával foglalkoznak túlnyomórészt benne lévő tanulmányok és végül nem kevésbé méltó dokumentuma a debreceni egyetem theol. professzorai és doctorai fényes készült-ségének és Kálvin örökségéhez való törhetetlen hűségének.

Dr. Varga Zsigmond dékán előszava után az 1536-i Institutio forrásait ismerteti Dr. Lang Ágost (tb. egyetemi tanár Halle); Kálvin és az Ige viszonyáról ír Dr. Musnai László; Kálvint mint írásmagyarázót ismerteti és értékeli nagy gondnal készült, tudós tanulmányokban D. Dr. Kállay Kálmán (Kálvin mint zoltármagyarázó), Dr. Tóth Lajos (Ézsaiás elhivatási látomása), Dr. Erdős Károly (a „Commentarius in harmoniam evangelicam” és a görög szöveg) és Dr. Pongrácz József (az Efézusi levél); Kálvin az, írásmagyarázó és dogmatikus egyszerre jelenik meg előttünk Dr. Török István kitűnő és felette aktuális értekezésében: „az ószövetség értékelése Kálvin Institutiójában”; Kálvin dogmatikai felfogását ismerteti a kötet két centrális jellegű tanulmánya: „Isten megismerésének kérdése Kálvin Institutiója alapján a napjainkban folyó theologiai vitatkozások tükrében” Dr. Vasady Bélától és „Kálvin predesztinációtana” Csánky Benjámintól; „Kálvin pásztori igehirdetése módszerének” állandó elemeit ismerteti Dr. Csikesz Sándor finom szellemiségű tanulmánya; a legújabb egyház- és theologiatörténeti kutatás eredményeiből nyújtanak drága gyöngyöket Dr. Soós Béla plasztikus párhuzama „Kálvin és Zwingli” között és Dr. Révész Imre meglepően új ismereteket adó, szokatlan mélységű befejezetlen tanulmánya „Méliusz és Kálvin” címen (a befejezés azóta másutt jelent meg); a kálvini lélek messze kisugárzó hatásairól beszélnek a következő tanulmányok: „a missziói felelősség nyomai a magyar református keresztyénség első századában” Dr. Ferenczy Károlytól; „a belmisszió nyomai az erdélyi református egyház régebbi történetében” Dr. Nagy Gézától; „a holland kálvinizmus elvi állásfoglalása a magyar protestantizmus gyászévtizedében” Dr. Miklós Ödöntől; „Pápa város plébánosa és Kálvin Institutiója” Dr. Tóth Endrétől. A kötet egyetlen evangélikus vallású szerzője, Dr. Payr Sándor „Testvéri közösség magyar protestáns énekeskönyveinkben” címen ír rendkívül érdekes dolgokat. Mint a kötetnek sorrendben utolsó darabja jelenik meg az óriási bibliográfiai ismerettel rendelkező Dr. Varga Zsigmond bámulatossággal írt tanulmánya: „a magyarországi közkönyvtárak értékes bibliai gyűjteményeinek ismertető leírása a XVI. század végéig.”

Sem lapunk rendeltetése, sem a rendelkezésünkre álló tér nem engedi, hogy e nagyterjedelmű és rengeteg anyagot felölelő mélységes theologiai tanulmányokat részletesen ismertessük. De nem is célunk ez. Egyfelől azért nem, mert tudjuk, hogy a lehetőség mértékéhez igazodó s ezért szükségképpen rendkívül hézagos tartalmi vázlatok jóformán semmit sem mondanak; de még inkább azért, mert azt is tudjuk, hogy efféle vázlatos ismertetések elolvasása sokakban azt a hamis illúziót ébreszti, hogy a könyvvel nagy

jából rendbejöttek s éppen ezért — tanulmányozásához hozzá sem kezdenek. Holott a mi célunk éppen jeladás és felhívás: „tolle, lege!” Ehelyett tehát arra szoritkozunk, hogy a *legaktuálisabb* témák egyikét-másikat a hatalmas műből kiragadjuk és rövid megbeszélés tárgyává tesszük.

Talán a legégetőbbben aktuális téma az egész műben az, amit Dr. Török István feldolgoz: az *ószövetség* értelmezése és értékelése Kálvinnál és — ma. Mert az ószövetség értelmezése és ebből folyó értékelése egészen más Kálvinnál meg a modern ószövetségi tudományban, illetőleg az ezen tudomány által előkészített és megoldott modern közvéleményben. Kálvin — a hagyományos ortodox egyházi tannal és főként Irenaeus-szal egyetértésben, de teljesen önálló és fényes megokolással — azt mondja, hogy az ószövetség az újjal lényegileg és tényleg (substantialiter és realiter) teljesen egy és ugyanaz, csak az adminisztráció módjában tér el. Nagyon természetesen: *hiszen ugyanannak az élő igaz Istennek, a Jézus Krisztus mennyei Atyjának igéje és szövetsége mind a kettő.* Ezt a kálvini tételt Török I. az Intitutio egészéből, a kálvini inspirációtan, krisztológia, egyházzól, törvényről, kegyelemről szóló teljes összefüggésében magyarázza és igazolja. Szemben áll ezzel a felfogással a modern ószöv. tudomány felfogása, mely a fejlődés gondolatának előitéletétől megvakítva, éppen a *lényeg*et nem volt képes az ószövetségben meglátni: *Isten kijelentését*, azt a lényegét, amely minden kortörténeti és fejlődésnek alávetett emberi gondolatokon és tényeken túl nemcsak az ószövetség belső szerkesztés *egységét* biztosítja (amit a profán történeti kritika teljesen feldarabolt és megszüntetett!), hanem az *ószövetségnek az újjal való lényegi egységét* is, amely lényegi egység következtében, *aki az ószövetséget gyűlöli és elveti, ugyanakkor lélekben már Krisztust és az újszövetséget is meggyűlölte és elvetette.* Ennek a szomorú végső konzekvenciónak a levonását szemlélhetjük ma teljes világossággal Németországban, a „német keresztyénség” és a „német hitmozgalom” megdöbbentő cselekedeteiben. Az a német ószövetségi és általában vallástörténeti tudomány, mely a talajt a „Mythus des XX. Jahrhunderts” eszmévilágának olyan nagy-szerűen előkészítette, már két évszázad óta — mint Török I. mondja — voltaképpen már nem is ismert Bibliát, hanem csak az izrealita-zsidó és keresztyén vallástörténeti okmánygyűjteményt, amelynek körén belül az ószövetség csupán történeti alapvetése az újnak s mint ilyen, a fejlődésnek túlhaladott állomása. A háborúelőtti német theologiai tudomány fejedelme, A. Harnack „Márcion” c. könyvében (1921) egyenesen sajnálkozik a protestantizmus azon eltévelyedésén, hogy az ószövetséget még mindig kanonikus könyvének tartja. Ennek oka az a *pusztán történelmi szemlélet (historizmus)* volt, mely a német theol. tudományosságot voltaképp már régen megfosztotta „theologiai és egyházi” jellegétől és merőben profán „vallástudományá” alakította át. A historizmus csupán immanens tényeket tud meglátni s ezek okozati összefüggését megállapítani, de semmi érzelme nincs azon valóság iránt, ami a tények *mögött* rejlik s ami már *történetfölötti, transzcendens*: Istennek Krisztusban adott kijelentése iránt. „Mindent meglátott az ószövetségben, csak ép azt az egyet nem, ami az egyházat érdekelte s amiért az egyház az

ószövetséget kanonizálta: az isteni kijelentést. Ennek ma aratja keserű gyümölcsét az egyház. A faji öntudatra ébredt keresztyén tömegek ezt kiáltják: „hát ha zsidó történetet és zsidó kegyességet tanít az ószövetség, mi közünk akkor nekünk egy idegen szellemű és alsóbbrendű fajta nemzeti irodalmához?” (126 l.) Ide vezetett az ószövetségnek pusztán „humanum”-ként kezelése s benne a „divinum”-nak megnevelése! És — mondja ugyancsak Török I. — az ószövetség elleni támadásoknál az egyház még csak nem is folyamodhatik érvekért a modern ószöv. tudományhoz, noha az szívesen szolgálna ilyenekkel,¹ mert minden érv, amit ez a tudomány saját kutatási területéből merít, visszafelé sül el, hiszen ez a tudomány minden fényes részlet-eredménye mellett elvesztette az ószövetség igazi értelmét és értékét! És még azt is kérdi Török I.: *ad-e valamit ez az ószöv. tudomány a lekipásztornak, mint ilyennek, alkalmas-e igehirdetők (és vallástanítók!) nevelésére?* Mi — akik e század első két évtizedében jártunk valamicskét e tudomány iskolájába — bátran felelhetünk kérdésére „nem”-mel. Azért ezt a megtevédt szellemű tudományt nem kell ignorálni, hanem visszavezetni az emmausi útra, a feltámadott Krisztus ószövetségmagyarázatához. Az Intitutio ebben is lehet ma vezérlő mesterünk.

Török István tanulmánya *nélkülözhetetlen* ma nálunk mindazoknak, akik akár az igehirdetés, akár a vallástanítás mezején az ószövetség problémájával foglalkoznak. Különösen sürgősen ajánlom elolvasását *azon vallástanár és tanítótestvéreimnek, akik az ószövetségi vallástanítás kérdéséhez bármiképpen is nyilvánosan hozzászólni vagy annak alakítására bármilyen befolyással is lenni akarnak.* Nagy valláspedagógiai elvek tisztázására és súlyos beállítási tévedések megkorrigálására van ebben a kérdésben égető szükségünk. (A jún. 4-i debreceni valláspedagógiai konferencián érintettük ezeket az elveket és tévedéseket, tekintettel arra is, hogy az elemi iskolai tanterv-revizio most van folyamatban; de ezen a konferencián éppen tanítótestvéreink elenyésző csekély számmal vettek részt.)

Látszólag talán nem ilyen aktuális, azonban az egyházunk életvonalát legmélyebben megszabó református *theologia* életében annál aktuálisabb az *Isten megismerésének* kérdése, mellyel Dr. Vasady Béla említett tanulmánya foglalkozik. A theologiai ismeretelmélet problémáját Vasady mindig a *theologia* égetően fontos kérdésének tartotta (l. már „Girgensohn K. élete...” c. művét 1929). Most a Barth Károly és Brunner Emil híres vitakozása (1934) s ezzel kapcsolatban az ú. n. dialektika *theologia* válsága állította ezt a kérdést a theologiai érdeklődés középpontjába. Barth és Brunner eltérő felfogásuk igazolására mind a ketten Kálvin *theológiájára* hivatkoztak. Vasady részletes elemzés tárgyává teszi Kálvin tanítását Isten megismeréséről főleg az Intitutio alapján (ez a rész tanulmányának leg-hosszabb része s egyszersmind fénypontja) s arra az eredményre jut, hogy Kálvin Barthnak ad igazat.

¹ Lásd pl. a „Tort mit dem Alten Testament? c. ügyes kis apologetikus füzetet az evang. sajtószövetség kiadásában (évszám nélkül), mely népszerűen írott tartalma és súlyos igazságai dacára is hatástalanul hangzott el. Akkor (kb. 10 év előtt) még csak az ószövetséget kellett Németországban védelembe venni ma már az újat is!

Brunner felfogásának lényege az, hogy az emberben a bűneset után is megmaradt valami „formai istenképesség” (az ember eszes valója, kultúrára-képessége, vallásos ösztöne, erkölcsi tudata, lelkiismerete, felelőssége, Isten által „megszólíthatósága”), noha a tartalmi istenképesség, a *justitia originalis* elveszett. Most már az ember e formai istenképességénél fogva ő szerinte képes az ú. n. *természeti istenismeretre*, melynek forrása a természet, a történelem, a lelkiismeret s melyről tanít az ú. n. *theologia naturalis*. Az isteni kegyelem és kijelentés az embernek ezt a természeti istenismeretét, mint kiindulási vagy „kapszolódási pontot” használja fel (Brunner szerint) a maga megváltó, megújító munkája elvégzésénél. A kijelentés által adott igaz istenismeret tehát mintegy „kiegészítése”, „megvilágosítása” a természetben nyerhető csonka és homályos istenismeretnek. Végeredményben ez az okoskodás (melyet éppen Brunner Emilnél nem győzünk eléggé csodálni) majdnem ugyanaz, mint a katolikus „*gratia superaddita*” tana vagy Aquinoi Tamás híres tétele: „*gratia non tollit, sed praesupponit et perficit naturam*”. Barth szerint ez merő eretnokség és szentírásellenes tévelygés. A bűn miatt az ember „imago Dei”-je maradék nélkül elpusztult, annak semmi nyoma nem maradt. Az ember esze, humanitása, kultúrtevékenysége stb. nem „istenképesség” a *szónak bibliai értelmében*. Még kevésbé szerepelhet úgy, mint „kapszolódási pont” Isten kegyelme és kijelentése számára. Annak ilyen „kapszolódási pontra” szüksége nincs. Ilyen tanítás ellenkezik a kegyelem *jeltellen* jellegével, a „*sola gratia*” és „*soli Deo Gloria*” elvével. A „Krisztusban való új teremtés” nem kiteljesítője a réginek, hanem annak megsemmisítője és újjal helyettesítője. Mert a régi természet teljességgel és maradék nélkül romlott (Ef. 4, 22, Róm. 3.) merő halál (Ef. 2, 1. Róm. 6, 13.). Merőben eltorzult nemesak az istenismeret (régie és új pogányság, germán „faji” Isten, ki a „vérben” jelenti ki magát stb.), hanem még az a tudat is, hogy egyáltalán van Isten (bolsevizmus, atheizmus). S az ember ezért menthetelen (Róm. 1, 20—21. Csel. 17, 27.). Ez a hamis, torz istenismeret nem fejlődhetik *egyes vonalúan* igaz istenismeretté sem az egyénben, sem a történelemben (l. vallástörténeti beállítás!), hanem a kegyelem működésében *tört vonalúság*-ról van szó: kell, hogy az embernek hamis „természeti” istenismerete *előbb kiirtassék* a kegyelem által, mielőtt létrejöhetne az igazi istenismeret. A filozófiai spekuláció hamis bálványával, illúzióival, isteneszméivel is szakítanunk kell (*abnegatio nostris*). (Csel. 17, 30.) Ezt a kiirtási műveletet a kegyelem hajtja végre az Ige és Szentlélek által. Isten Krisztusban megigazít minket *mint megismerő alanyokat is*. Barth-nak a Szentírásból és az Institutióból egyaránt fényesen igazolható eme tételei vezetnek el minket a theologiai ismeretelmélet fontos problémájának megoldásához. Csak egy percre se felejtjük el azt, hogy (mint Kálvin tanítja) a vallásnak, az istenismeretnek nemesak a Krisztusban adatott teljessége, hanem a „magva” (semen religionis) is nem a természet, hanem *Isten ajándéka* egyedül, a „*subsistentia in uno Deo*”-ból és nem az emberből származik!

Mi hajlandók vagyunk (ha jól értettük Brunner nézeteit) ezekben a humanum túlértékelésének, az embert Istennel szemben önállósító deisztikus fel-

fogásnak nyomait, vagy legalább utóéregéseit fedezni fel. Hogy ilyen nyomok még egy Brunner Emil theológiájába is becsúszhattak, azt abból tudjuk megérteni, hogy a racionalizmus és különösen a német filozófiai idealizmus óta a lelkeket az *emberi szellem nagyzó önistenítésének* gondolata erősen megfertőzte. Minden nyomorúságunknak s az emberiség mai sötét kilátásainak legfőbb oka az, hogy az ember a Sátán után indul: „olyanok lesztek mint az Isten!” s elszakadva Istentől és az ő igéjétől, maga dönt jó és gonosz felett. Teljesen elfelejtette a mai ember azt, hogy ő teremtmény, porszem a Teremtő kezében. Ezért nem ismeri el maga fölött az Ige uralmát és minden pusztán emberi filozófia ezért állidegenül és értetlenül az Ige centrális gondolatával: a *predesztináció* gondolatával szemben. Ezt igazolja Csányi professzor mély tudománnyal és fényes stílusban megírt tanulmánya, párhuzamot vonván a Vedanta—Platon—Kant-féle, különböző formában emberistenítő filozófiai rendszerek meg a Kálvin predesztinációtana között. A Vedanta „*tat twam asi*”-ja („te emberi lélek az istenséggel azonos vagy”) visszhangzik az egész német idealizmus pantheizmusában is. És az új-német pogányság (amely egyformán visszavezethető a német theologiai liberálizmusra, meg a német filozófiai idealizmusra) a maga ködös bálványistenével, aki a vérben és a fajban jelenti ki magát, nem más, mint a „*tat twam asi*” materilaista izü kiadása. Szabadulás a szörnyű lelki khaoszból csak egy van: elfordulás az emberbálványtól és meghódolás a predesztináló, itéletes és könyörületes igaz Isten előtt.

Dr. Révész Imre bámulatos tudományos erudícióval megírt „Méliusz és Kálvin” párhuzama úgy hat reánk befejezetlenségében, mint a Schubert befejezetlen szimfóniája: befejezett, tökéletes egész. Megállapítja, hogy a Meliusz és Kálvin közötti kapcsolat kérdése négy főponton világosodik meg döntően: az eleve-elrendelés tanában, az úrvacsoratanban, a Stancaró elleni harcban és a szentháromságtani küzdelemben. Kötetünkben levő tanulmánya csak a két elsőről szól. A másik kettőről és még némely másodrendű kérdésben való viszonyokról szóló dolgozata csak most jutott el hozzám (megjel. az Erdélyi Tudományos Füzetek sorozatában, 85 sz., Cluj, 1936). Megragadó, ahogyan rendkívül finom theologiatörténeti elemzéssel és értékeléssel kimutatja és értékeli a sokszor lényeges, néha csak árnyalati eltéréseket a genfi és a magyar reformátor között. Ez eltérések sokkal nagyobb számúak az egyezéseknél és Meliusznak Kálvintól sok tekintetben való függetlenségét igazolják. A tudós szerző összehasonlító értékelése mindig Kálvin javára üt ki. Nekünk, akik annakidején a Ritschl theológiájának emlíjén nőttünk fel, első tekintetre nem volt könnyű megérteni az úrvacsoratanban, hogy miért igazabb és irásszerűbb a Krisztussal való „szubstanciális” egyesülésnek Kálvin-felé megfogalmazása, mely szerint először Krisztus *szubstanciájának* részeseivé kell lennünk s csak *azután* lehetünk részesei Krisztus javainak és erejének (*participes substantialis ejus facti in bonorum omnium communicatione virtutum quoque senti amus*), — mint a Meliusz—Szegedi-féle idealizáló, spirituálisabb kifejezés, mely szerint a lélek a Szentlélek csatornáján át nem a Krisztus testének „állatjával”, hanem azzal egyesül, ami

„a Krisztus testében lelki“, vagyis a Krisztus teste és vére által szerzett lelki javakkal? És Méliuszék szerint Krisztus testét enni = hinni Krisztusban; edere = credere. „Semmi nem egyéb... (idézi szerzőnk a marosvásárhelyi hitvallást) Krisztus testét ennünk és vérét innunk, hanem szívnek teljes reménységével... hinnünk, hogy az ő teste miérettünk adattatott halálra stb.“ Szegedi és Méliusz az egyesülést mindig „in promissione per fidem“ gondolják és teljesen németsváji szellemben, a Krisztus testével való „szubstanciális“ egyesülés gondolatát (dacára annak, hogy a „substant.“ kifejezést Méliusz használja) kizárják.

Ismételjük: első tekintetre nekünk theologiai-lag elégségesnek látszanék a spirituális kifejezés, mivel a „szubstancia“ fogalmától Ritschl teológiája erősen elszakított. A szubstancia szerinte üres fogalom. Még János 10, 30-at sem (Én és az Atya egy vagyunk) lehet szerinte Istennel való szubstanciális egységre magyarázni, hanem lelki-erkölcsi egységre. Mert Isten nem „szubstancia“, hanem személy. És akik Istent szubstanciának gondolják, azok egy nagy X két szárára aggatják fel Isten személyes tulajdonságait. (Theologie und Metaphysik. 1880.) És — a tudós szerző mégis megérteti velünk, mégpedig magából az Institutio-ból, hogy miért kell itten, az úrvacsorában Kálvinnal együtt a „szubstancia“ fogalmat alkalmaznunk: „nehogy bárki is azt hihesse — írja Kálvin —, hogy amely életet Krisztustól nyerünk, azt az egyszerű ismeret által megnyerhetnők“ (ne, quam ab ipso vitam percipimus, simplici cognitione percipi quispiam putaret). Krisztus „testének evése“ a puszta hitnél több, noha természetesen a hitnek gyümölese és eredménye (fructus effectusque fidei). Kálvin biztosítani akarja azt, hogy valaki a hitet — melynek aktusa az „evés“ — merő képzelődésnek (nuda imaginatio), ismeretnek (nuda notitia, intelligentia), puszta látásnak (aspectus) ne tekinthesse. Az úrvacsorában „vera christi communicatio“ történik. Akik az ígéreteket hittel fogadják, azok egyszersmind (simul) Krisztust valószínűleg élvezik. Nem jutnának el hozzánk Krisztus javai, ha előbb magát nem adná nekünk Krisztus. Ezekből az idézetekből mindenki láthatja, mi fektet a Kálvin szívében: a Krisztussal való valószínűleg egyesülés kifejezésének biztosítása. Ezért használja a „szubstanciális“ jelzőt is. Lehet, ha ma élne, az „existenciális“ jelzőt használna helyette. Éppen ma, a lázas valóság-kutatás korában, amikor gondolatok, eszmék, szemléletek, világnézetek, szóval a puszta „szellem“ annyira diszkreditálva vannak s az ember a tényeket szomjazza — érthetjük meg igazán Kálvin finom és igaz különbözőtetését. Mert hányan „hisznek“ ma a szónak jó értelmében (v. ö. Márk 9, 24), és mégis — milyen borzasztó az existenciális válsága, legyenek azok egyének, családok, társadalmi osztályok, vagy népek, az existenciális, amelyek minden hitük és valóságkeresésük mellett még nem mondhatják el Pállal: élek többé nem én, hanem él énbenem a Krisztus! Méliusznak, mint theologusnak jellemzése és Kálvinnak összehasonlítása a tanulmány első részében (rendszeretlen, skolasztikus, tradicionalista, főképpen azonban gyakorlati theologus) abszolút mesteri kézre vall. Az egész tanulmány elsőrendű forrásműve lesz a jövő munkásságnak.

Hosszúra nyúlt ismertetésünket nem fejezhetjük be úgy, hogy Dr. Csikesz S. és Dr. Ferenczy Károly nagyhírű dolgozataiból is ki ne ragadjunk egy-két égető és húsunkba vágó aktualitást. Csikesz nyomán Kálvin pásztori igehirdetésének állandó elemei, melyek a mai igehirdetőre is normatívek, így sűrűsíthetők össze: *Isten jelenlétének megérezetése az ő tisztán hirdetett igéjében és egyedül Isten dicsőségének szolgálata a „verbi divini minister“ igehirdetésében és életében, valamint a reábizott gyülekezet életében is.* Az Ige szolgájával szemben felállított eszményi követelmények között megemlíti: „az Ige szolgálatában a hűség... megvizsgálása a testvéri bűnvalló közösség rendszeres alkalmán történjék, legalábbis hetenkénti ellenőrzéssel“. Így is történt Genfben. És itt legyen szabad megkérdeznünk: a magyar Genfben, a „Kálvinista Rómában“ is működött egy ilyen célú lelkész-társaság hetenkénti összejövetellel és tagjainak életére, igehirdetésére és továbbképzésére áldásos eredményekkel. De már kb. 10 év óta megszűnt, elaludt. Az a neve, hogy él, és halott. (Jel. 3, 1—3.) *Miért?* Azt is írja Csikesz (u. o. 265. l.): az Ige szolgájának az Igét a világ minden vonatkozásába bele kell vinnie“. Vajjon megteesszük-e ezt ma, amikor a világ az eredendő bűn miatt ezerféle válság mocsarában vergődik? Nem Ferenczy Károlynak van-e igaza: „...korunk keresztényisége... oly nagy mértékben elveszítette életformáló hatalmát, hogy szinte quantitáé négligeable lett, amivel senki sem számol... nem utolsó sorban azért, mert igehirdetésünk is elvesztette profétai lendületét és erejét: a kompromisszumok útjára lépett és sokszor hallgat, mikor kiáltania kellene. Emberi tekintetek és érdekek sokszor inkább befolyásolják és inspirálják, mint maga az élő Isten. A jelen világ kiáltó igazságtalanságaival és bűneivel sokszor nagyobb tekintély számára, mint Isten örök igéje“. (351 k. l.) Megcselékeszük-e, amit az 1567-i debreceni zsinat rendel: „mind alkalmas, mind alkalmatlan időben jeddjék, dorgádják meg Isten igéje szerint az igaz lelkipásztorok minden rendek... s nemesak az alattvalók bűneit... alkalmatlan időben, azaz magánlag a gyülekezeten és szószéken kívül is“ (350 k. l.)? Tudunk-e a nagyokkal szemben is s a „szószéken kívül is“ igehirdetői lenni, akik „egyedül Uruk és Királyuk, Krisztus kedvét keresik és nem az emberek kedvében akarnak járni?“ (348. l.) A templomban talán szóljuk az Igét, a világ pedig megy a maga végzetes útján. Nem kicsinyeljük-e le sokszor az absztrakt igehirdetői magaslatról azt az angol, vagy amerikai „pragmatizmust“, mely — ha olykor naiv módon is, de — harcolni akar a templomon kívül is a szociális igazságosságért, a háború ellen, szóval Isten országáért?

Befejezzük azzal, hogy illesse igaz hála a debreceni egyetem hittudományi karát a „Kálvin és a kálvinizmus“ kötetert. Azokat pedig, akik Debrecen tudós theol. professzorait „antikálvinistasággal“ szokták minduntalan vádolni, szeretnők megkérni a tridentin zsinat más vonatkozásban használt s némileg módosított szavaival: „in conspectu tanti splendoris scientiae calvinianae...“, lássák be végre tévedésüket.

Szele Miklós.

Dicsőség Istennek! Templomi imakönyv, ünnepi, vasárnapi és alkalmi előfohászok, imádságok, könyörgések és áldások. D. Dr. Baltazár Dezső püspök úrnak ajánlva. Írta: Dr. Hegyaljai Kiss Géza bócsi református lelkész. (Nagy oktáv alak, 336 oldal. Ára nincs feltüntetve.) — Ma már általánosan elfogadott elvi álláspont az, hogy még prédikációt sem szabad idegen szöveg után szolgálilag átvenni; annál kevésbé írott imádságot. Azt azonban nem tartjuk kizártnak, hogy bárki is ne tanulmányozhatná a mások kiadott beszédeit; erre sokszor egyenesen szüksége van például a kezdő igehirdetőknek. Ilyen értelemben feltételezhető az is, hogy egy templomi használatra szánt imakönyvet igénybevehessünk. És ebben a vonatkozásban gazdag értékű forrásul szolgálhat mindnyájunknak a Dr. Hegyaljai Kiss Géza könyve, ki írói készségének itt egészen új oldaláról mutatkozik be előttünk, kik az ő írásait mindig nagyra becsültük. Dr. Hegyaljai Kiss Géza imádkozó lélek. Emelt homlokkal áll Istenével szemben s fohászokdásai, imái és könyörgései könnyedén szárnyalnak Isten trónusához. — Könyvének tartalomjegyzéke a bizonyosság reá, hogy minden alkalomra mily bőségesen fakadnak fel imádságai. Szeretjük hinni, hogy ezek az imádságok mind a szószéken születtek meg és ebben a jó reményességben merjük ajánlani könyvét olvasóinknak. Előszó helyett a címlapon ez a meleg ajánlás olvasható: „Ajánlom ezt a szívem legbelsejéből sarjadt könyvem főtiszteletű és nagyméltóságú D. Dr. Baltazár Dezső püspök úrnak, negyedszázados püspöki szolgálata örömmünepére. Ajánlom annak a bibliai és imádságos fejedelmünknek, aki férfiúi ereje teljességében táborba gyűjtötte az ev. szerint reformált egyház pásztorait; aki a próbáltatások idejében is nyílt mellél állt a viharban és bátran tett bizonyosságot hitéről és cselekedete hitével járó kötelességeit, s aki a napáldozat kezdetén, túl a 65. esztendőn, mindnyájunk előtt példa a napestig való hűség munkára és arra, hogy mindenért mindenkor és mindenben adassék *Dicsőség Istennek.*” — Szerző címe: Belsőböcs, Borsod. m. A mű nála rendelhető meg. Újra csak szívesen ajánljuk. (U. S.)

Kiáltó Szó. Muraközy Gyula Kálvin-téri lelkipásztornak, a Református Élet szerkesztőjének új könyve jelenik meg november végén. A Sylvester Irodalmi Rt. kiadja utóbbi esztendőben könyvalakban még meg nem jelent tanulmányait, előadásait és számos, még meg nem jelent prédikációját. A tanulmányokban és az előadásokban a mai magyar életnek nagy kérdései tűnnek elő, ahogy a református keresztyén lélek azokat látja s azokra választ ad. Egy csomó történeti, esztétikai és teológiai vonatkozású kérdés áll ezeknek a tanulmányoknak és előadásoknak a központjában. A prédikációk végigkísérik az egész egyházi esztendőt. Tárgykörük kiterjed azokra a kérdésekre, amelyeket a református szószéknek mind sűrűbben kell érintenie, mert mind erősebben vetődnek fel a mai lélek mélyén. A könyv november hó közepén jelenik meg. Mielőtt könyv-árusi forgalomba kerülne a *Kiáltó Szó*, előfizetést hirdetnek reá, amelyben az ára lényegesen olcsóbb. A könyv ára előjegyzésben 3 P 70 fillér, postaköltség 20 fillér. Előjegyzéseket a Kálvin-téri lelkészi hivatalba lehet küldeni. Budapest, Kálvin-tér 7. szám.

Hírek az egyházmegyékből

ALSÓSZABOLCSI EGYHÁZMEGYE.

A hajdúszováti leánykör zászlóavató-ünnepélye és konferenciája. Szeptember 13-án szép ünnepély keretében avatta fel a hajdúszováti református egyházban működő „Árva Bethlen Kata-Leánykör” újonnan készített zászlaját s ugyanakkor a környékbeli gyülekezetek leányainak részvételével hitelesítő konferenciát is rendezett. A legtöbb helyről már az előző nap délutánján megérkeztek a leányok kísérőikkel együtt és műsoros összejövetel keretében tartottak ismerkedő estét. Az ünnepély napján reggel 9 órakor istentiszteleten vettek részt a konferencia résztvevői. Az igehirdetést *Solymosi* József mikepéresi lelkész végezte, „az egy szükséges dolgot” tárván nagy hatással a hallgatóság elé. Istentisztelet után az Úrasztala elé vitték a leánykör új zászlaját, amelyet *Szabó* Sándor szerepi lelkész imádsága és áldása indított el útjára. A zászlót szorgalmas leánykezek varrták és hímezték. Egyik oldalán Kálvin életének a szimboluma, az ég felé nyújtott szív jelzi: „a szívemet égő áldozatul ajánlom Istennek”, a másik oldalára lilium van hímezve s ott olvasható az Ige figyelmeztetése: „Légy hű mindhalálig!” Megható látvány volt, amikor negyven leány sorakozott fel és mindegyik az Isten Igéjéből választott mondással kötötte fel szalagját a zászlóra. Ezután *Nagy* Ferencné úrasszony, sárrétudvari lelkészné, mint zászlóanya szólott lelkesítően, buzdítóan a leányokhoz. A zászlóavató-ünnepélyt a leánykör tagjaiból alakult énekhar *Csiky* László kántor vezetése alatt előadott alkalmi karéneke zárta be. A néhány perces szünet után kezdődő leánykonferenciát *Gábor* András helybeli lelkész bibliamagyarázata és üdvözlő szavai nyitották meg. *Boros* Erzsébet diakonissza-testvér a hitbuzgóság áldásairól, *Madarász* József nádudvari lelkész pedig az ifjúsági konferenciák szükségességéről tartott előadást. Az előadásokra következő hozzászólások, bizonyágtételek élénk tanujelét adták annak, hogy az ifjúsággal való foglalkozás olyan munka, amelyet Isten áldása kísér és biztosan meghozza gyümölcsét. Délben 250 terítékes közbéd volt az óvodában. Ebéd után azután szekerekre, kocsikra ültek a környező községekből érkezett vendégek, hogy hazatérjenek otthonaikba. Földes, Báránd, Bihartorda, Biharnagybajom, Sárrétudvari, Szerep, Nádudvar, Derecske, Debrecen leányai adtak találkozó egymásnak Hajdúszováton; sokan 40 km-es szekerezést is vállaltak, hogy a testvéri összejövetel áldásaival meggazdagodva nagyobb buzgalommal folytassák Isten országa építését. A hajdúszováti leánykör néhány évi komoly és hű munkájának eredménye az új zászló, mely a benső összetartozás mellett ezután külsőképpen is össze tudja majd tartani a leánykör tagjait. *Gábor* Andrásné lelkészné, aki az egyesületet vezet, önzetlen és fáradságos szolgálatával készítette elő a leányokat erre az örömmünepre és munkatársával együtt Isten dicsőségét kívánta szolgálni a konferencia megrendezésével.

A nyírábrányi református leányegyház szeptember 13-án tartotta újonnan épülő templomának szegletkölteteli ünnepségét. Sárból épült 100 éves imaházba

jártak ezelőtt a hívek Istent imádni. A régi imaház düledezőben, életveszélyes állapotban állott tavasz óta s ideje volt már, hogy a trianoni határszélen ötször annyi g. kath. között élő 1000 református lélek számára új templom épüljön. Hívei mind igen szegények, de tőlük telhetőleg minden áldozatot meghoztak a templomépítésben. A vasútállomásra minden építkezési anyagot összehordtak Buda-ábrányba a templom helyére, több ezer pengőt összegyűjtöttek és összeadtak önként. Előljárt benne Tagyi Lajos presbiter, aki öreg korára tekintet nélkül maga gyűjtött össze az általa vett aranykönyvbe három községben 250 P-t. Az országos közalapból is kapott az egyház 6300 P-t s így rendelkezett annyi pénzzel és hívei részéről olyan nagy, lelkes buzgósággal, hogy a templomépítéshez hozzákezdhetett azzal a számítással, hogy addig míg újabb segítséget nem kap és az építkezés teljes befejezéséhez hiányzó összeget elő nem teremti, egyelőre csak tető alá veszik a templomot. S míg egyfelől a hitelenség a világában minden lerombolására összefogott, amit Isten dicsőségére építettek vallásos lelkek, addig Budaábrányban magasra lobbant az Istenbe vetett hit, remény és szeretet lángjai a hívek szívében. Már félig fel voltak építve a falak, mire a szegletkövetélti ünnepély ideje elérkezett. Az ég felé emelkedő falakhoz gyülekeztek össze a község református hívei és a szomszéd községekből összesereglett vendégek. A fal tövében készített díszes szabad sátor alatt ültek a szolgáló lelkészek és tanítók az egyház felügyelő lelkészével, főgondnokaival és előkönyörgő tanítójával együtt. A XC. zs. elénekzése után fohászt mondott és lectiót olvasott Bartha Dezső vámospécsi lelkész. Utána Csokonay József bagaméri lelkész imádkozott. Bartha László esperes prédikált ezután mélyen járó tartalommal és lelkesítőleg: „Az én országom nem e világból való” alapige nyomán. A gyülekezetre Kovács József nyírmártonfalvai lelkész mondott szép áldást. Ezután vette kezdetét a szegletkövetélti programja, melyet Biky Gábor debreceni vallásos imádsága nyitott meg. A megnyitó beszédet Kiss Ferenc főjegyző, az egyház egyik főgondnoka tartotta. Hatásos, megragadó része volt Vida Kálmán elők. tanító szaválata, mely alatt a torony falán tárogató irredenta dalai hangzottak. A templomépítés történetét és a szegletkövetélti elhelyezendő memorandumot ismertette az egyház másik főgondnoka: Hegedüs Béla ny. főjegyző, aki mindenkiről megemlékezett, csak az ő templomépítés körüli sok érdemeiről hallgatott szerényen. A memorandum aláírása és elhelyezése után Némedy István felügyelő-lelkész mondott zárószavakat és imát. Az ünnepély után adakozás volt és az iskolában megterített asztalok köré gyülekeztek ebédre, ahol mintegy 100 terítékes bankett volt.

A nyírábrányi egyházközség vezetősége a Debreceni Városi Dalegylet és a nyírábrányi Ábrányi Kornél Dalegylet közreműködésével október 3-án este az újonnan épülő orgona-alapja javára a kultúrházban hangversenyt rendezett. A debreceni dalosok délután 1/4 óra körül érkeztek meg a vasútállomásra, ahol őket az egyházközség küldöttsége: Hegedüs Béla főgondnok és Vida Kálmán elők. tanító személyében fogadta. A községbe érkezettük Kiss Ferenc üdvözölte őket, kinek beszédére Dr. Balla Bertalan városi tanácsnok, a Debreceni Városi Dalegylet

elnöke válaszolt, a dalárdák pedig rövid dallal kölcsönösen üdvözölték egymást. A fogadtatás után a dalosok és a közönség a hősök szobra elé vonult, ahol a két dalárda egyesített kara a „Hiszekegy”-et énekelte s a hősök szobrát Dr. Balla Bertalan koszorúzza meg magasszárnyalású beszéd közben és ennek végeztével az összkar énekelte a „Himnusz”-t. Előbbit Forrai István, utóbbit Szabó János vezényelte. Utána a nagy zeneköltő: Ábrányi Kornél szobrát koszorúzza meg Dr. Balla Bertalan megragadó szavak kíséretében, saját szavai szerint „dallal”. Ezután a Budaábrányban épülő templomot tekintették meg és onnan Hegedüs Béla főgondnok szőlőjébe vonultak, ahol magyaros vendégszeretettel és szíves vendéglátásban volt részük a mintegy ötven személyből álló vendégeregnek. Este 8 órakor kezdődött a hangverseny, melyet Seszták Sándor debreceni tanító nyitott meg. A műsort a Városi Dalegylet szebbnél-szebb művészi számai, az Ábrányi Kornél Dalegylet darabjai, Búza Gábor, Erdész Mihály, Galánffy Lajos zeneiskolai tanárokból alakult „Debreceni Trió” gyönyörű zenedarabjai, Seszták Sándor és Simon István szólóénekei és magyar dalai, Hegedüs Gizike és Vida Kálmán hatásos szaválatai tarkították és tették az estét feledhetetlenül széppé és kedvessé. A hangversenyt Némedy István nyíracádi lelkész szavai zárták be.

A nyíracádi református egyház október hó 4-én vett búcsút megható ünnepség keretében nyugalomba vonult, a községből költöző, s 40 éves tanítói jubileumát ünneplő kántortanítójától: Perekó Imrétől. Némedy István lelkész megható szavakkal búcsúzott a nyíracádi egyház 33 éven át volt tanítójától, kinek legnagyobb érdemét: a hazafias nevelést presbiteri jegyzőkönyv örököltette meg, melyre Perekó Imre válaszolt érzékeny szavakkal. Utána iskolás-gyermekek vettek búcsút. Üdvözlő beszéd hangzott el a község, a kaszinó, a g. kath. tantestület nevében. Volt tanítványai nevében díszes ezüst emléktárgyat nyújtott át ifj. Várady László állatorvos és ugyan-csak volt tanítványai nevében beszélt Sebeők István tanár. Az ünnepség után bankett volt.

BEREGI EGYHÁZMEGYE.

A beregi kézimunka páratlan sikert aratott a Budapesten szeptember hó 3—13. napjain tartott Őszi Lakberendezési Vásáron. A siker anyagi és erkölcsi értelemben vett siker volt. Nemesak a Vásárt látogató nagyközönségnek, de a szakértőknek is egyhangú véleménye volt, hogy a tökéletes kivitelben, komoly műízléssel készített beregi kézimunkák, mint jellegzetes népművészeti értékek, versenytárs nélkül állottak a háziipar csoportjában. Kedvező jelek vannak arra, hogy ez a munka — hozzáértő vezetéssel és célszerű propagandával — lassan hátmögé szorítja a magyar népművészeti vidékek hasonló jellegű produktumait.

Ezeket a kézimunkákat, melyekből félezer pengő értékű adatott el és amelyekre félezer pengő összegben történt utánrendelés, a Beregi Református Leányegyesületek Szövetsége állította ki. Ez a Szövetség ma már otthon van Budapesten, a belföldi és külföldi látogatóknak jól ismert bevásárlási forrása. A folyó évben most harmadszor jelent meg

budapesti vásáron s minden alkalommal újabb elismerést szerzett komoly, művészi munkájának, melynek értékét jelentős mértékben növeli az a körülmény, hogy ez a kézimunka-akció teljesen szociális alapon és szociális cél érdekében működik.

A Beregi Református Leányegyesületek Szövetségének kötelékébe a beregi egyházmegye gyülekezeteiből 18 Leányegyesület tartozik, melyeknek tagjai nemcsak komoly vallásos nevelésben részesülnek, de a Szövetség központi vezetősége útján arról is gondoskodás történik, hogy az év téli felében állandó munkaalkalomhoz jussanak. A munkaalkalomhoz juttatás ma már hivatalos és szakszerű ügyvezetés mellett a kézimunka-akció keretében történik, mely átlag 200 leánynak ad állandó munkát és keresetet. A cél: minél több szegény családnak kenyérhez, keresethez juttatása akkor, amikor másutt sehol sincs munkalehetőség. E cél eléréséhez két út vezet: egyrészt üzleti haszon és adminisztratív költségek felszámítása nélkül, tehát csupán előállítási áron vinni piacra a készítményeket, másrészt olyan készítményeket vinni piacra, melyek a beregi őstalajból nőttek ki s úgy kivitelben, mint népművészeti szempontból a beregi háziipar csüsteljesítményei. Ehhez nagyon sok utánjárás, sok fáradságos és önzetlen munka kell, amit évek óta kitartó buzgalommal végeznek a Szövetség vezetői, így: Dr. Máthé Béláné elnök, Kelemen Gyuláné alelnök, Kelemen Gyula esperes, mint a Szövetség ügyvezetője és Horváth Sarolta református szoc. missziós testvér, okleveles kézimunka-mesternő. Ezeknek a vezetőknek áldozatos, buzgó munkája teszi azt a Szövetséget úgy népművészeti, mint szociális vonatkozásban ma már olyan áldásos szervezetté, hogy Vásárosnamény vidékén — beleértve nemcsak a beregi, de a szatmári és szabolcsi részeket is — fogalom lett az „Egylet”. Az egylet megveszi a házivásznat, az egylet munkát ad, az egylet fizet. A Szövetség központi irodája Vásárosnaményban van. Leány-csapatok táboroznak a református parochia udvarán, munkára várnak. A szövetségi irodában minden nap délelőtt munkakiadás, délután levelezés, könyvelés, munkaelőkészítés, tervezés, csomagolás. Ez a nagyarányú és jól szervezett munka immár hat esztendő óta tekint vissza és piciny mustármagból nőtt ki. A kis mustármag a vásárosnaményi református leányegyesület volt, mely hat évvel ezelőtt Vajas Klára polg. isk. tanárnő vezetésével, mint első kezdeményező vette programjába a beregi népművészet felkarolását. A kezdeményezés óta folyik, fejlődik ez a munka s fejlődésével egyenes arányban növekedik áldása is.

Nem érdektelen tudni, hogy ennek a Szövetségnek ma már az ország hat legnagyobb városában van állandó bizományi lerakata. Készítményeiből már nagyobb mennyiséget helyezett el külföldön, így Angliában, Franciaországban, Hollandiában és Ausztriában. A szeptember hó 6-án megnyitott bécsi nemzetközi vásár magyar pavillonjának egyik díszes részletét képezik a beregi keresztöltéses és subrikás munkák. A m. kir. Külkereskedelmi Hivatal útján most készülnek a pazar mintadarabok, hogy a különböző országok kirendeltségeinek helyiségeiben felhívják a külföld figyelmét és érdeklődését a magyar, közelebbről a beregi kézimunkákra.

Ez a munka kétségtelenül megérdemli egyesek és

hivatalosok támogatását, mert ez a munka hirt, elismerést szerez a magyar névnek és munkát, kenyeret ad a magyar népnek!!... **Román L.**

A vásárosnaményi presbitérium műemlékszerű templomának újjáépítését és kibővítését határozta el azzal, hogy az új templom felszerelését is a mai idők követelményeinek megfelelően alakíttatja át s a templomot orgonával is ellátja. A terv szerint a munka a következő év tavaszán veszi kezdetét. E célra már jelentősebb alappal rendelkezik az egyház és most Kelemen Gyula esperes-lelkész vezetésével újabb adománygyűjtés folyik a gyülekezetben, mely eddig is 5000 pengőn felüli összeget eredményezett.

A beregi egyházmegye Egyházmegyei Tanácsa folyó év november hó 6-án tartja ülését Vásárosnaményban. Az őszi közgyűlés elmarad.

BÉKÉS BÁNÁTI EGYHÁZMEGYE.

A tanítói munka értékelése és elismerése. A tanítói munka értékének valódi megbecsülésére és elismerésére kivételesen szép és követésre méltó példát mutatott a gyomai református iskolaszék. Az iskolai év kezdetén, szeptember hó 6-án, vasárnap délután a református nagytemplomban iskolaszéki diszgyűlés volt, melyen megható módon emlékeztek meg *Szöke Ferenc* igazgatótanító érdemeiről, aki 38 évi eredményes tanítói munkálkodása után — saját kérelmére — 1936 szeptember 1-én nyugalomba vonult. Az iskolaszéki diszgyűlésen több ezren jelentek meg. Ott volt az egyház presbitériuma, a főszolgabíró, a községi előljáróság, az összes egyházak képviselői, a hivatalok, egyesületek megbízottai s a volt tanítványok hatalmas nagy serege. Felekezeti és társadalmi különbség nélkül Gyoma lakossága együtt volt ezen ünnepélyes aktuson.

A XXIII. szoltár 1. versének elénekése után Répás Pál református lelkész, iskolaszéki elnök köszöntötte a diszgyűlés tagjait, az egyházak, hivatalok, testületek, egyesületek szép számban megjelent tagjait s az egész gyülekezetet. Ezután, mint elnök, megemlékezett a központi iskola — melyben Szöke Ferenc is tanított — ötvenéves jubileumáról. Megható módon rajzolta meg az ötven év előtti helyzetét a gyomai református egyháznak. Az iskolaépítés tényét, jelentőségét, ötvenéves munkáját úgy állította a gyülekezet elé, hogy minden szív megérezte ennek nagy jelentőségét s minden lélek nemes elszántságot merített e mély hatású beszédből a jövő munkálására. Ezután Répás Pál lelkész Szöke Ferenc érdemeit méltatta. Kiemelte azon kiváló munkásságot és eredményt, melyet Szöke Ferenc 38 éven át kifejtett és megvalósított. Példaként állította oda a gyülekezet elé mint olyan tanítót, aki a régi kálvinista rektoroknak méltó utóda volt pontosságban, hű munkában, vallásos érzésben, Isten házának szeretetében, a belmissziói munkában munkatársa a lelkészekben és kiválóan jeles tanításaiban édesatyjuk, tanítójuk a növendékeknek. Az iskolaszék és saját nevében is hálásan köszöntötte meg ezt az eredményes és gazdag munkát.

Bay József lelkész az egyháztanács nevében köszöntötte az ünnepelt Szöke Ferencet. Költői szárnyalású beszédében hajtotta meg az elismerés zászlaját az értékes tanítói munka előtt. A tanító-

testület részéről a Hajdú Béla igazgatótanító üdvözölte és vett búcsút a munka mezejéről távozó kartárstól. Szöke Ferenc könnyekig meghatva válaszolt az üdvözlő beszédekre. Köszönetet mondott egyháznak, hogy arcképét 100 × 70 cm. nagyságban nagyobbitva az egyháztanács termében megörökítette.

Répas Pál iskolaszéki elnök végül reámutatott, hogy ez a mai nap a tanítói munka értékelése és megbecsülése volt s meg van győződve, hogy ennek emléke maradandó nyomot hagy gyülekezetünk életében is. Megható volt, amikor befejezésül megáldotta a gyülekezet nevében is az ünnepeltet.

A magasztosan szép ünnepély a Himnusz és a CXXII. zsoltár 2. versének — Légyen Te kőfalaidban... — eléneklésével fejeződött be.

Este az Úri Kaszinóban társasvacsorára gyűltek egybe, akik Szöke Ferenc tanítói munkásságát ezúton is ünnepelni óhajtották. Ez alkalommal nagyhatású beszédekben köszöntötték és ünnepelték Szöke Ferenc igazgatótanítót: Bay József, Répas Pál református lelkészek, Hajdú Béla igazgatótanító, Nemerey Péter bankigazgató, Dr. Szász Lajos és Kató Lajos községi jegyzők, Gondör József polgári iskolai igazgató, Kner Endre nyomdatulajdonos, Dr. Legeza Tibor ügyvéd, Kocsis Imre géplakatos.

A vásárhelykutasi református keresztyén gyülekezet temploma tizéves fennállásának évfordulóján, 1936. évi október hó 18. napján, vasárnap hálaadó szent örvendezéssel állítja az Úr dicsőítésének szent szolgálatába közadakozásból épített új orgonáját. Az ünnepi nap programja: I. Dél előtt 10 órakor a templomban orgonaavató ünnepi istentisztelet. Szentírást olvas és imádkozik Márton Árpád elnök-lelkész. Prédikál és orgonaavató imát mond Harsányi Pál békésbáti esperes. Az orgonát megszólaltatja Szabó Gyula tiszaföldvári org. kántor, az orgona tervezője. Közreműködik a Hódmezővásárhelyi Iparos Dalárda és (magánénekekkel) Bognár Rezső újtemplomi kántor. II. Déli 12 órakor a vásárhelykutasi Horthy Miklós Gazdasági Népház nagytermében közebed. III. Délután 4 órakor a templomban orgonahangverseny. A befolyó önkéntes adományokat a templom fűtőberendezésére fordítják. IV. Este 7 órakor a Népházban a Pusztakutasi Olvasóegyesület műsoros-estélye, amelynek tisztajövedelmét a rendező egyesület a templom alapjának növelésére ajánlotta fel.

DEBRECENI EGYHÁZMEGYE.

F. Varga Lajos ny. esperes búcsúja nagyrabéi híveitől. Megható ünnepe volt szeptember 27-e Nagyrabénak. Ekkor búcsúzott el híveitől, az Apostolok cselekedetei 20:25—38. igéivel, zokogásig megható beszédben a gyülekezet még május 1-gyel nyugalomba vonult nagynevű, hosszú időn át esperesi tisztséget viselt, 82 éves ősz lelkipásztor, F. Varga Lajos ny. esperes, ki nevét nemcsak a nagyrabéi egyház történetébe írta be 3 és fél évtized szakadatlan alkotásaival, hanem a debreceni egyházmegye történetébe is, 15 évi esperessége alatt, sőt az egyetemes egyháznak is hosszú időn át ragyogó neve marad, mint zsinati atya, konventi tag, mint különböző bizottságok tagja. Prédikációs kötetei közismertek, imádságos könyvei közhasználatúak,

énekei közül több énekeskönyvünkben is benne van. Nagyértékű azután a község, a járás, a vármegye életében kifejtett munkája. Ezért lett örökös vármegyei bizottsági tag. A szövetkezeti munkának is kezdettől harcosa. A helyi Hangya szövetkezet közgyűlése ezért díszelnökké választotta. A község közönsége nevében N. Elek Sándor presbiter mondott búcsúszavakat. Sípos Károly pedig imában a lott kifejezést áldáskívánásának, mint F. Varga Lajos utódja.

Lelkészeiktatás. Szeptember 13-án, vasárnap délelőtt iktatta be Maklár Károly a tiszántúli egyházkerület lelkészi főjegyzője Mezey Béla debreceni vallásoktató-lelkészt debreceni nyílttelepi egyházrész lelkészi hivatalába. Beiktató istentisztelet után egyházzrési tanácsülés volt Juhász Nagy Sándor főgondnok elnöklésével, ahol számosan üdvözölték a pásztor új hivatalában.

Csigacsinálás Földesen. Nem hiába van már az ötödik szeretetintézmény készülében Földesen, a gyülekezet lelkében teljesen kialakult a segítség nemes érzése és gyakorlása. Csak egy ívet kellett Kiss Sándorné lelkésznek kibocsátani a templomos asszonyok között, amelyben őket csigacsinálásra kérte föl, azonnal megindult az adakozások árja és a csigacsinálók serege a kis nádfedeles árvaház felé. A múlt vasárnap már 30-an gyűltek össze téli tészta-készítésre s vitte mindenki magával a szükséges tojást és lisztet, azóta is minden délután érkeznek az adomány és a munkás kéz, hogy a kicsinyek és az aggok kellőképpen el legyenek látva télire levesbevalóval.

Valóban megható, hogy az első héten 1000 tojás és több mint 2 q nullás liszt gyűlt be s a tészta-készítők egymásnak adják a kilincset. Jó példával az egyházi és községi előljáróság halad elől, amennyiben a lelkész, a főjegyző, a tanítónők s a község nagyobb és kisebb birtokosainak feleségei gyűrják, vagdalják a tészta, amiből a többi jólelkű nő egymásután készíti a gyönyörű szép sárga csigatészta, kockát, laskát, tarhonyát és más ily kívánatos jót. Legyen Isten áldása a kezdeményezőn és az összes jószívű adakozókon.

Lelkésztovábbképző tanfolyam Barth Károly közreműködésével. Szeptember 28—30-ig tartotta egyházmegyénk a szokásos lelkésztovábbképző tanfolyamát Debrecenben, a Kollégium dísztermében. Különös nevezetessége ennek a tanfolyamnak az, hogy mai evangéliumi teológia vezéralakja, Barth Károly bázeli professzor közreműködésével folyt le. Nemcsak a jelenkezett lelkipásztorok nagy táborát vett részt a tanfolyamon, hanem a művelt érdeklődők nagy serege is. Istentől áldott alkalom volt ez a hitben való elmélyülésre a keresztyén tapasztalatok szerzésére s örvendő szívvel vettük tudomásul, hogy ha a hivatalosak nem is mindannyian, de a választottak igen szép számmal ki is használták ezt az életünkben talán csak egyszer kínálkozó lehetőséget.

Szeptember 28-án d. u. 4 órakor kezdődött a tanfolyam. Dr. Szász Imre esperes bibliát olvasott és imádságban Isten áldását kérte a tanfolyam munkájára. Maklár Károly püspökhelyettes nyitotta meg a tanfolyamot, majd Dr. Erdős Károly hittudományi dékán üdvözölte Barth professzort és felkérte előadásainak megtartására. Barth Károly

négy előadást tartott az *eleveelrendelésről*, evangeli-
umi hitünk e fontos és talán legnehezebb kérdéséről.
Mondanivalója nem „tejnek itala” volt, de sokat
gazdagodott rajta az Isten titkai után sóvárgó
lélek. Targyalása fókuszába a kegyelmet állította
(„Gnade in Gnade”) és alaposan kiábrándította
azokat, akik a „tapasztalatból”, vagy a logika
útján szeretnék megérteni a predestinációt. Kiválasztottságuk bizonyosságának elsődleges forrása az Ige,
és pedig elsősorban a testté lett Ige: Jézus Krisztus.
Benne választattunk ki, Ő a „Speculum electionis”.
„Nem a mi munkánk a kiválasztottság, nem bennünk van, hanem értünk és rajtunk.” (Nicht in uns, sondern für uns und an uns!)

Akik hallottuk ezeket az előadásokat, hálát adhatunk Istennek a gazdag alkalmakért.

Barth Károly szeptember 28. és 29-én tartotta meg négy előadását. 30-án d. e. elhangzott előadásokat beszélték meg a tanfolyam résztvevői a hit-tudományi professzorok vezetésével. Ezekből a megbeszélésekből láthatóvá vált, hogy milyen áldott hatással volt Isten nagyszerű emberének, Barth Károlynak előadása a tanfolyam résztvevőire.

Igen tanulságos volt meghallgatni azokat a feleleteket is, melyeket Barth Károly az írásban hozzá beadott kérdésekre adott szeptember 30-án d. u., valamint azok az áhitatok, melyek reggel és este tartattak a tanfolyam résztvevői számára. Az áhitatok problémáinak gerincét a küldetéstudat képezte. Dr. Révész Imre, Dr. Erdős Károly, Dr. Soós Béla, D. Dr. Kállay Kálmán és Göczy Béla vezették ezeket az áhitatokat, gazdag tartalmú hozzászólásoktól kísérve.

A tanfolyam sikeréért önzetlenül és sokat fáradozott Dr. Vasady Béla egy. tanár, aki egyébként a Barth-féle előadások tolmácsa is volt, valamint Ördög Lajos pocsjai lelkipásztor. Legyen övék a köszönetünk, Istené pedig a dicsőség az áldott alkalmakért. (K. I.)

Kulin Imre, a debreceni egyházmegye gondnoka, aki az elmúlt nyáron súlyos betegségben s ezzel kapcsolatban súlyos műtéten esett át, felgyógyult. Áldassék a gondviselő Isten felgyógyulását.

Új tisztviselek a debreceni egyházmegyében. Egyházmegyénk presbitériumai a közelmúltban megüresedett egyházmegyei tisztségeket a következőképpen töltötték be: Új lelkészi tanácsbíró: Nagy Lajos sárándi lelkipásztor; egyházmegyei ügyész: Dr. Kertész Endre, debreceni ügyvéd; lelkészi jegyző: Solymossy József mikepéresi lelkipásztor; tanárképviselő a Dóczy-intézet részéről: Török Tibor tanár. Isten áldása legyen munkájukon.

Vitéz Úry Ferenc egyházmegyénk belmissziói előadója Budapesten, a belmissziói előadók számára tartott tanfolyamon vett részt.

A **debreceni egyházmegye** az őszi, illetve a tél folyamán több ifjúsági konferenciát tervez. A közeljövőben Hajdúbagason, majd Monostorpályiban, valamint egyházmegyénk más községeiben is lesznek konferenciák.

Barabás Samu kabai lelkipásztor meggyengült egészségi állapota miatt folyó évi november 1-én nyugalomba vonul. A megérdemelt nyugalom éveire Isten áldását kérjük.

FELSŐSZABOLCSI EGYHÁZMEGYE.

A **felsőszabolcsi egyházmegye** szeptember 30-án beiktatta esperesi tisztségébe *Kiss Lajos* demecseri lelkipásztort. A választás egyhangú volt. Az egyhangú megltisztetés fénykoronájából egy sugár a nemes és méltó rivális homlokát övezi. Nem érdemtelen rá s az is boldogan adja neki, akinek örömét növeli, hogy ilyen lélekkel szemben lett övé a győzelem.

Boldog lehet az az egyházmegye, ahol ilyen férfiak állanak a „vártán”. Hej! nagy szükség van rájuk. Hegyen épített városok alól kimállott sok helyen a fundamentum, sők izetlenültek meg s keserű fájjal jajgatjuk meg, hogy tapodnak bennünket elomló romokat, izetlen, sajttalan, kivett sokát! Kiss Lajos azt mondta: „építeni lehet, úgy, mint Nehémiás: jobbkunban fegyverrel, balkezünkben a vakoló kanállal, de én mind a két kezemmel építeni akarok”. Meghallották e vajjon ezt a hívó szót a munkások! Fundamentumot rakni rogyadozó egyházak, lelkipásztorok, ifjak és gyermekek élete alá. Hegyen épített városok alá, amelyeknek falait „csáklyákkal” és futéslyokkal bontogatják.

A beiktatás istentisztelet keretén belől történt. A XXV. zsoltárral emeltük szívünket a mi Urunkhoz, amiben hathatós és bizonyos segítség volt a vendéglátó kisvárdai gyülekezet lelkipásztorának, Sebestyén Jenőnek buzgó imája. Áhitatunk mélyeséges csendjében vezetett el Szombathy Imre helyettes esperes, pótolhatatlan vezérünk, Dr. Baltazár Dezső püspökünk sírjához, amit míg lélekben körülállott a meghatott sereg: Szombathy Imre betakart remekbe szabott, szívének kertjéből szaggatott virágokkal ékes méltatása hófehér koszorújával. Nem lehet ehhez a sirhoz eleget eljánni, veszteségünk látni.

Kálnoki Bedő Sándor egyházmegyei gondnok, mint mindig, most is faklyát gyújtott előttünk. Halk szava klasszikus gondolatok ezüst foglalata. Katedrát kellene adni az ilyen történelmi férfiaknak, mint Ő. Katedrát, ahonnan messze hangzik az ajkán buggyant halk szavú ige. Beiktató beszédében, úgy ölelte magához „fiatal elnöktársát”, mint édes apa a fiát. Tudjuk: szereti. Szeresse is. Ez a fiatal esperes, akinek jegénye lelke a tudás rostjaitól erős és hajlékony, mint a toledói penge, maga is érzi, hogy felfelé vezető útján nélkülözhetetlen lendítő erőt bír Kálnoki Bedő Sándor egyházmegyei gondnok sok viharban edzett, soha meg nem tört és el nem homályosodott, ragyogó fényű tudáson nyugvó bölcsességében, kemény, de jóságos kezében, bátor, de szerető szívében. Fusson a repkény a tölgyön, legyen annak éke. Álljon szilárdan a tölgy és legyen a repkénynek igaz nyeresége, áldott menedéke.

Eskütétel után elmondotta székfoglaló beszédét az ifjú esperes. Jó látni a kormánykerék mellett, mikor zúg az árvíz, a nyugodt vezért. Szeme a jövőbe mélyed, karja remegés nélkül feszül, szava biztatás, nyugalma a fegyvelmezés vesszeje, bizakodása, ereje: az Isten. Ki ne nézne reá boldogan?

Köszöntik is sokan. A középszabolcsi egyházmegye küldöttsége, élén Porzolt István esperessel és Nánássy Andor egyházmegyei gondnokkal, a kisvárdai evangélikus egyházközség nevében Csákö lelkipásztor Verner Gyula felügyelővel, a lelkészi kar, tanítóegyesület, tanfelügyelőség, a demecseri presbitérium, a kisvárdai lelkipásztor, az egyház-

megye egyesületei s majd a közebeden a róm. kath. egyház világi tanácsa nevében Dr. Tóth József gimnáziumi igazgató, Kisvárdai község nevében Dr. Rézler Gábor főjegyző, Thuránszky Pál főispán és kitudná mind elsorolni, akik szeretetük selymét terítették elé.

A beiktatás után Keresztessy László mondott imát, amelyben áldást esdett mindazokra, akik e földi világban Isten bőséges ajándékozásának áldott eszközei.

A beiktatás után egyházmegyei értekezlet, majd utána közebed volt, ahol nagyszámban jelentek meg a barátok, tisztelők, jószándékú atyafiak.

Legyen ez a nap Felsőszabolcs Református Egyházmegyéje részére ajtó, amelyen keresztül belépett hozzá az egyetértés, rend, békesség, előrehaladás és a győzelem lelke. Annak a lelke, Aki egyedül a dicsőség: Istennek.

Gyulaháza, 1936.

Pethő Károly.

KÖZÉPSZABOLCSI EGYHÁZMEGYE.

A nyírturairi református egyház ez évben is növelte alkotásainak sorát. Meghasadt nagy harangját 1060 P költséggel újraöntette s igen nagyszámú gyülekezet jelenlétében okt. 4-én adta át a használatnak. Az avatást Veress Károly nyírturairi lelkész, a templomi szolgálatot Adorján István nyírturairi lelkész végezte. Újból három harangja van a kis gyülekezetnek.

Megnövelte az egyház a múlt évben épült Otthonának udvarát. A szomszédos Propper-féle telekből a Nagyasszony s nemeslelkű gyermekei 166 □-öl területet ajándékoztak az Otthon telkének bővítésére. Legyenek áldottak a jókedvű adakozók.

SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE.

Orgonaavatás Nagyarban. A nagyari egyház közönsége az öröm és hála felemelő érzésével avatta fel szeptember 20-án a délutáni istentisztelet keretében, mintegy 2500 pengős költséggel beszerzett új orgonáját. A zsúfolásig megtelt templom közönségének örvendező lelkét buzgó imádság szárnyain Fekete Lajos t.-kóródi lelkész, egyházmegyei tanácsbíró emelte hálaadásra a Mindenható zsámolyához, aztán Molnár Zoltán hajdúhadházi lelkipásztor, ORLE főtitkár a Zsolt. XXV. és XXXIII. felett elmélkedve a Gondviselés kifürkészhetetlen útjainak megismerésére, csodálására irányította a gyülekezet lelki szemléletét, arra a tényre mutatva rá, hogy a kb. 30 évvel ezelőtti főgondnok Luby Géza és akkori lelkipásztor Nagy László alkotó munkáját most mindkét áldott emlékü egyházi vezetőnek ugyanolyan lelkes odaadással dolgozó fia (t. i. a mostani főgondnok Luby Géza s a mostani agilis lelkipásztor Nagy Barna) folytathatja.

Az örök isteni Gondviselés kegyelmére mutatott rá abban, hogy a megszentelt hagyományok e gyülekezetben olyan eleven élnek, hogy ezeknek külső alkotásokban is nagyjelentőségű eredményeit veheti számba ily ünnepi pillanatokban a szemlélődő lélek, mert alig pár év alatt az alkotások egész sorára nézhet, hiszen templomát, paróchiális épületeit szépen rendbe hozatta, elesett hőseinek emléket emelt, most pedig az örökkévaló dicséretére új orgonát

építtetett. Méltán örül ez a gyülekezet, hogy főgondnokában, lelkipásztorában, gondnokában, presbitereiben így megáldotta a kegyelmes Isten, hogy a gyülekezet tagjainak lelkében szunnyadó áldozatkészséget életre tudják kelteni és cselekedetek gyümölcseivé tudták érlelni. Ezek a tények a jövőre vetik fényüket s arra kötelezik a gyülekezet tagjait, hogy e kegyelemért háladatosak, az Isten iránti hűségben állhatatosak maradjanak, tudjanak mindenkor áldozni az evangéliumi hit oltárán anyagiakkal, lelkiekkel, ha kell — a vértanuságig!

A hatalmas szónoki erővel előadott, feszült figyelemmel hallgatott ünnepi beszéd után ugyancsak Molnár Zoltán könyörgött áldásért az egek Urához s a Himnusz és közének élénklése után hagyta el az Úr hajlékát az ünneplő sereg.

A nap örömeit még fokozta a gyülekezet ifjai és leányai közül a legjobb műkedvelő erők által előadott népszínmű, a Falu rossza, Nagy Barnáné nagytiszteletű asszony betanításában és rendezésében. Ennél a pontnál lehetetlen úgy elsietni a napi események krónikásának, hogy ki ne emelje Nagy Barnáné úrasszony lelkes, fáradhatatlan munkásságát, aki nemcsak férjének a belmissziói munkákban fáradhatatlan és legelső segítőtársa, hanem, mint a gyülekezet szellem-erkölcsi gyarapodásának, a falu kulturális előhaladásának lelkes előmozdítója, lelki erőinek, tudásának is kifinomult izlésének legjavát mutatja fel egy-egy ilyen alkalommal s emellett az ily előadások anyagi jövedelmével már évek óta jelentékenyen közreműködik egyházi jellegű nagy feladatok megvalósításában.

A tények együttvéve azt bizonyítják, hogy a nagyari gyülekezet örálói e küzdelmes időkben résen állanak, hivatásuk magaslatán állanak, sőt példadóan világnak.

GYÁSZROVAT

Baja József, Baja Mihály debreceni lelkésztestvérünk édesapja 84 éves korában meghalt. A megboldogult okos, bölcs, derék magyar gazda volt, aki Délvidéken, Végváron évtizedeken keresztül szolgált községét, egyházát, mint köztiszteletben álló férfiú. Óseinek földjét mint szókimondó, igaz magyar nemesnek el kellett hagynia. Áldott lelkű feleségével Debrecenbe költözött. Minden földi javát otthagyta a reánézve idegenné vált földön. Debrecenben halt meg a neki annyira kedves „Mihály fiam” karjai között. Dr. Erdős Károly egyetemi tanár szíveket megnyugtató s bizonyára Istennek is tetsző imát mondott a koporsó felett. Lelkésztestvérünk gyászában őszinte, testvéri együttérzéssel osztozunk.

Cseh Zoltán fényeslitkei lelkésztestvérünk édesanyja özv. Cseh Károlyné 87 éves korában Bucsa telepen meghalt. Finom, művelt, vallásos lélek volt, akít gyermekeinek és unokáinak életkörülményein kívül érdekelt minden társadalmi, egyházi és világi kérdés. Tizennégy évig élt a megboldogult Zoltán fia kedves, meghitt családi körében Fényeslitkén, gyermeki szeretettől környezve, derült légkörben, derült kedéllyel. Szeptember 25-én leányához Egyed Ignácné

főjegyzőnéhez, Bucsatelepre utazott. Itt szólította magához az Örökkévaló hűséges, jó leányát. Itt is temették el. A megboldogult csendes nyugalmáért imádkozunk. A gyászolókkal testvéri együttérzéssel gyászolunk.

Kiss István felsődobozai református lelképásztor életének 34., lelképásztori szolgálatának 8. évében, példás türelemmel és alázattal viselt hosszú szenvedés után 1936 október 7-én hazatért Urához, Teremtőjéhez. Földi porrészeit október hó 9. napján Budapesten, az új köztemető halottasházából kísérték utolsó útjára. „E világon nyomorúságtok leszen; de biztatok: én meggyőztem a világot.”

Márton Árpádné szül. fái Fáy Róza állami polg.-iskolai tanárnő, a Márton Árpád hódmezővásárhelyi elnök-lelkész felesége 53 éves korában, házasságának 22., tanári működésének 29. évében, rövid szenvedés után folyó hó 12-én elhunyt. Temetése folyó hó 14-én volt a tabáni templomban tartott egyszerű szolgálattal a Dillinka-temetőbe. „Az értelmesek pedig fénylenek, mint az égnek fényessége; és akik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok örökkön örökké.” (Dániel 12. r. 3. v.)

Szabó Béláné szül. Molnár Mária életének 55. évében, szeptember 27. napján, hosszas szenvedés után visszaadta lelkét Teremtőjének és szeptember 29. napján temették el a mezőhegyesi ménésbirtoki temető halottasházából. Az Úr adta, az Úr vette el, áldott legyen az Úrnek neve! (Jób 1. rész, 21. vers.)

Néhai váradvelencei Ambrus Péter nyug. főgimn. tanár özvegye, **péterszegi Karácsony Juliánna** életének 82. évében, 1936 szeptember 24-én, visszaadta lelkét Teremtőjének. Porrészeit szeptember 26-án a háznál és a felsőrészi református temetőben tartott gyászszertartás után, a mezőtúri családi sírboltban helyezték örök nyugalomra. Legyen síri pihenése oly békés és szelíd, amilyen ő maga volt teljes életében!

K Ü L Ö N F É L É K

Püspökválasztás. A debreceni egyház presbiteriuma október 2-án tartott gyűlésén a püspöki tisztségre leszavazott és 12 szavazattal egyhangulag Maklár Károly debreceni lelkész, egyházkerületi főjegyzőre adta.

Dr. Ravasz László püspök tizenöt éves püspöki jubileuma. Dr. Ravasz László dunamelléki püspök most töltötte be másfél évtizedes püspöki működését. Amikor Erdélyből átjött 39 éves volt s a magyar református egyház legfiatalabb püspöke. Püspöksége alatt eltemette Révész Kálmán, Dr. Antal Géza és Dr. Baltazár Dezső püspököket. Most a magyar református egyház legidősebb püspöke, akire a zsinati és konventi, az egyetemes református egyház lelkészelnöki tiszte vár. Dr. Ravasz László püspököt szeretettel és tisztelettel köszöntjük 15 éves püspöki jubileuma alkalmából, kérve a Mindenhatót, hogy életét tartsa meg budapesti gyülekezete, egyházkerülete s az egész magyar református egyház javára nagyon soká.

Megemlékezés külföldön élő magyar református véreinkről. Az Egyetemes Konvent 284-1933. sz. határozatával elrendelte, hogy minden gyülekezetben minden év okt. havának utolsóelötti vasárnapján az igehirdetésben és imádságban történjék megemlékezés idegenbe szakadt magyar református testvéreinkről. A világ minden részébe szétszóródott magyar reformátusság ugyanazon a napon ugyanilyen módon fog megemlékezni a csonka hazában élő református testvéreiről. A lelki közösség és belső egység ápolásának ezen drága alkalmára felhívjuk lelképásztoraink igyelmét.

Baltazár püspök-utca. A debreceni presbiterium Dr. Ju-

hász Nagy Sándor főjegyző előterjesztésére kéri a várost, hogy a nagy püspök nevééről valamelyik utcát, amelyik a Kálvin-térrel kapcsolatban van, nevezzék el Baltazár püspök-utcának. A presbiterium az előadói javaslat szerint a várost az irányban keresi meg, hogy a Fűvészker-utca neveztesse el Baltazár püspök nevével.

A debreceni m. kir. Tiszta István Tudományegyetem okt. 1-én tartotta tanévnyitói közgyűlését, melyet 10 órakor a Nagytemplomban istentisztelet előzött meg, amelyen ígét hirdetett és imádkozott Dr. Makkai Sándor hittudomány-kari professzor. Az egyetemi közgyűlést Dr. Benedek László lelépő rektor nyitotta meg.

Az Országos Református Tanáregyesület megemlékezése Dr. Baltazár Dezső püspök elhunytáról. Az Országos Református Tanáregyesület közgyűlését az Országos Református Lelkészelegyesülethez hasonlóan augusztus végére tervezte. Mindannyiónk mélyszégyes szomorúsága, Dr. Baltazár Dezső püspök elhunytja miatt azonban ez a gyűlés is elmaradt. A Tanáregyesület közgyűlése most ment végbe Karcagyon, ahol 35 évvel ezelőtt alakult meg az országos egyesület. Az elnöki megnyitói során vitéz Dr. Bessenyei Lajos tanterületi főigazgató kegyeletesen emlékezett meg Dr. Baltazár Dezső püspök elhunytáról, akiben az egyesület pasztorális főfelügyelőjét, a református tanügy bölcset vezetőjét vesztette el. A megemlékezést a közgyűlés tagjai állva hallgatták végig. A közgyűlést az Egyetemes Konvent nevében Dr. Szentpéteri Kun Béla egyetemi tanár, a debreceni Tiszta István Tudományegyetem nevében Dr. Tankó Béla rektor üdvözölték.

A debreceni református tanítóegyesület szeptember 25-én tartotta évi rendes közgyűlését. Törös Károly elnöki megnyitójában kegyeletesen emlékezett meg a magyar kálvinizmus nagy halottjának Dr. Baltazár Dezső püspöknek elhunytáról. A közgyűlésen előadást Uray Sándor lelképásztor tartott. Az egyesület elnökévé Jeney Mihály központi igazgató-tanítót választotta meg.

Lelkészképesítő vizsgálatok. A Tiszántúli Református Egyházkerület lelkészképesítő bizottsága előtt a múlt hónapban szép eredménnyel folytak le a vizsgálatok. Az I. lelkészképesítő vizsgálaton jeles képesítést nyertek: Czeglédy Károly, Fabó Zsigmond, Farkas Imre, Gál Miklós, Gönczy Sándor és Makay László; jó eredménnyel vizsgáltak: Beesy Sándor, Cseh Andor, Gönczy Béla, Hlyés Sándor, Jánosi Gábor, Kiss Lajos, Kiss László és Orszárpád; képesített: Herczeg Kálmán, Kiss Antal, Kiss Tamás, Komáromi Gábor, Körtvélyesi László, Mikes Lajos, Molnár János, Nagy Imre, Nagy Sándor. A II. lelkészképesítő vizsgálatok eredménye a következő: jeles oklevelet nyertek: Dr. Buesay Mihály és Harsányi András; jól képesített: Balogh Oszkár, Dienes László, Farkas Miklós, Hadházy Sándor, Koszta József, Nagy Balázs, Papp István és Vadon Sándor; képesítették: Bodnár Péter, Csávás Sándor, Kotormán István, Márton István, Máthé Kálmán, Ötvös János, Papesák Péter, Szalacsi József, Szalay Gyula és Tárkány Szűcs József.

A debreceni Kollégium ünnepélyes megnyitása. A református Kollégium szept. 9-én délelőtt tartotta ünnepélyes megnyitóját a Nagytemplomban. A körének elhangzása után Dr. Varga Jenő tanítóképzőintézet-i vallás tanár magaszárnyalású buzgó imát mondott, amelybe beleszóltta emlékezését Dr. Baltazár Dezső püspökről, akiért, mint a szegény diákok és a Kollégium nagy patrónusáért, a Kollégium újjáteremtőjéért könyörgött az egek Urához. Az istentisztelet után a kollégiumi anyakönyvtár megnyitási ünnepélye volt, melyen a megnyitói beszédet Maklár Károly egyházkerületi főjegyző mondotta, méltatva a könyvtár hivatását, jelentőségét és rámutatott a Kollégium anyakönyvtárának óriási jelentőségére s arra, hogy ennek gazdagsága most a teljesen újonnan átrendezett és teljessé tett kiállítással lett nyilvánvalóvá. Hangoztatta, hogy a Kollégium könyvtára az ország egyik legnagyobb értéke, amelyet nem fejedelmek bőkezűsége, nem is másnemű közületi támogatás, hanem saját fiainak, diákjainak lelkes és áldozatkész professzorainak, valamint a magyar közönségnek megértő támogatása, szeretete és pártfogása tett ilyen nagygyá és hatalmassá. Meleg elismeréssel adózott Dr. Varga Zsigmond egyetemi tanár könyvtárigazgató munkája iránt, akinek a lelkesedése, nagy szeretete, szaktudása tették lehetővé, hogy a könyvtár gazdagsága, csodálatos ragyogása és a múlt értékei most a világ szemé előtt állnak. Hálás és kegyeletes szavakkal emlékezett meg Dr. Baltazár Dezső püspökről, akinek áldozatkész szeretete, nagy lelke mindig

itt állott őrt a Kollégium bibliotékájánál, amely annyira a szívéhez nőtt s amelyet nemcsak az egyházkerület, hanem a magyar nemzet egyik legnagyobb értéknek tudott és érzett mindig.

Iszaktanári megbízás. Kollégiumunk gimnáziumi tanárát Dr. Hoffer András egyetemi magántanárt a debreceni egyetem Telegdi Róth Károly eltávozásával megbízta az ásvány- és földtani előadások megtartásával. Mielőtt a természetrajzi tanszékek felállítására megtörtént volna, már 1926-tól 1929-ig ő tartott előadásokat a kar felkérésére, mikor aztán 1929-ben a betöltésére került a sor, a miniszter által kiküldött egyetemi bizottság több jeles szak tudós közt Hoffer Andrást ajánlotta első helyen kinevezésre, mint aki éveken át meglehetősen töltötte be az egyetemen a tanszék vezetői feladatait. A kar bizalma most ismét Hoffer András mellett nyilatkozott meg. Reméljük, ezáltal a minisztériumban sem zárkóznak el az elől, hogy Kollégiumunkból, amely ügyis szülőanyja a debreceni egyetemen s amelynek tanárai közt két egyetemi rendkívüli és két magántanár van s akik a tanárjelöltek gyakorlati kiképzésével az egyetem munkájának jelentékeny részét éveken végzeték a maguk munkáján felül, mikor tudvalevőleg az egyetem az egyházkerület és a Kollégium áldozataiból is létesült: szintén juthasson a neki való egyetemi tanszékre az a tanár, aki arra való képességeit többször meg bizonyította. Sz. B.

Az ifjú pásztor szól címmel adventben jelenik meg az a könyv, mely a fiatal református lelkipásztorok igehirdetésének hű képét nyújtja. Százegy egyházi beszédben feleleli ez a vaskos kötet mindazokat az alkalmakat, melyeken az igehirdetőnek szólnania kell a gyülekezetben. Nemesek égető kérdésekre ad feleletet ez a mű, melyben Magyarország minden részén pásztorok lelkészek bizonyosságot foglal helyet, hanem bő anyagot is nyújt a további elmélkedésre. Előfizetési ára 3 pengő 50 fillér, bolti ára jóval magasabb lesz. Aki november végéig jelzi előfizetési szándékát, a könyvet fenti ártért bérmentve kapja. Előfizetések a következő címre küldendők: Szabó Gyula református vallásoktató-lelkész, Kisvárdai, Szabolcs m.

Nürnbergben épül Európa legnagyobb orgonája. Most épül Nürnbergben Európa legnagyobb orgonája, melynek 16,013 sípja lesz. Legnagyobb sípja 12 méter, a legkisebb 1 cm. magasságú. Utána a második legnagyobb a passauai, a harmadik a szegedi Dóm orgonája.

HIVATALOS ÉRTESÍTÉS

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

3317—1936. szám.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű iskolaszéki Elnök urakhoz.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnak 75,696—1936. VI. ü. o. szám alatt a nem-állami tanítók illetményelőleg visszatérítése tárgyában a kir. tanfelügyelőkhöz intézett rendeletének másolatát tudomásulvétel és mihez tartás végett szószó szerint másolatban közlöm.

Debrecen, 1936 aug. 19.

Maklár Károly
püspök h.

A nem-állami elemi iskolai tanszemélyzet helyi javadalom hátralékának rendezése és a dologi szükségletek fedezése céljából a minisztertanács 1934. évi január hó 19-i határozata alapján rendelkezésemre bocsátott 250,000 P-ből az egyes iskolák részére engedélyezett személyi és dologi összegek a minisztertanács határozata értelmében az iskolafenntartók szempontjából oly előlegeknek voltak tekintendők, amelyek az 1933. évi december hó 31-én fennálló adóhátralékokra befolyó összegekből az államkincstár részére visszafizetendők.

Az engedélyezett előlegek aránylag csekély összegűek tekintve, feltehetőnek látszott, hogy ezek az adóhátralékokra történő fizetések ütemében egy-két éven belül teljes egészükben visszafizetnek. Ezzel szemben a kir. Tanfelügyelő úr által közölt adatokból meg kellett állapítanom,

hogy az iskolafenntartók az 1934. év elején folyósított előlegek visszafizetésére vonatkozó kötelezettségüknek czeideig csak igen kis mértékben tettek eleget.

A m. kir. Pénzügyminiszter úrral folytatott tárgyalások eredményeként — annak előrebocsátása után, hogy a nem-állami elemi iskolák tanszemélyzetének hátralékos helyi készpénzjavadalmára, valamint a szóbanlévő iskolák egyéb dologi (fűtés-világítás) szükségleteire engedélyezett előlegek elengedélyezéséhez, illetve államsegéllyé való átminősítéséhez a jelenlegi államháztartási viszonyok között nem áll módomban hozzájárulni — kénytelen vagyok nyomatékosan intézkedni, hogy a szóbanlévő előlegtartozások mielőbb befizettessenek.

A hátralékos iskolafenntartók vagyoni és háztartási helyzetéhez méltán a legmesszebbmenő méltányosságból megengedem azonban, hogy a hátralékos összegek, az iskolafenntartók saját elhatározásához képest — amit kir. Tanfelügyelő úrnak — záros határidőn belül nyilvántartásba való vétel végett bejelenteni tartoznak, a folyó évi október 1-én egyszegben, avagy 1937. évi április hó 30-ig havi részletekben visszafizettessenek.

Egyben e rendelem, hogy kir. Tanfelügyelő úr az önként vállalt fizetési feltételek betartását a visszazárt nyilvántartás és a 75,000—1934. számú rendelettel közölt vonatkozó utalványrendeletek mellett fekvő kimutatások egybevetésével felelőssége tudatában és a következmények terhe mellett szigorúan ellenőrizze és — a szükséghez képest — a hátralékok behajtását, a községi jellegű elemi iskolai tanítói előleg visszafizetésére, az illetékes közp. bizottság, a felekezeti jellegű elemi iskolai tanítói államsegély előleg visszatérítésére nézve pedig az illetékes egyházi főhatóság útján eszközöltesse.

Eljárásának eredményéről legkésőbb 1937. évi május 15-én tegyen ide a most visszazárt nyilvántartások melléklésével részletes jelentést.

Tájékoztatásul közlöm, hogy az államkincstár visszakövetelési joga nem az egyes érdekelt tanítókkal, hanem az iskolafenntartókkal szemben érvényesítendő annál is inkább, mert kézenfekvő, hogy az iskolafenntartó a tanítóval szemben fennálló helyi javadalom tartozását az állam által előlegként juttatott összeggel csökkentette.

A tanító visszafizetési kötelezettsége csak másodszorban és csak az esetben állapítható meg, ha a tanító az iskolafenntartóval szemben fennálló helyi javadalom követelését utólag teljes egészében megkapta anélkül, hogy abból az állam által folyósított előleg levonatottna.

Tekintettel azonban arra, hogy az állam a szóbanlévő előlegeket kifejezetten az iskolafenntartó visszafizetési kötelezettsége mellett folyósította, közömbös az a körülmény, hogy az iskolafenntartó az egyes tanítókkal hogyan számolt el. Eppen ezért az előleget az iskolafenntartó tartozik visszafizetni, akinek jogában áll esetleg kettős kifizetés esetén visszereseti jogát a tanítóval szemben érvényesíteni.

Hívja fel a kir. Tanfelügyelő úr nyomatékosan az érdekelt iskolafenntartókat, hogy az esetleges téves könyvelésből következő fölösleges utaváltások elkerülése céljából, biancá befizetési lap hátlapjára az alábbi szöveget feltétlenül vezessék rá:

„A tanszemélyzet hátralékos helyi készpénzjavadalmára és az iskolák egyéb dologi szükségleteire engedélyezett előleg visszatérítése.” A visszafizetendő összegek: „a VKM nem-állami iskolák támogatása bevételi számla Budapest címén vezetett 107,682. sz. bevételi csekszámla javára fizetendő be.” Budapest, 1936. évi augusztus hó 6-án.

A miniszter helyett:
dr. Szily Kálmán, s. k.
államtitkár.

A tiszántúli református egyházkerület püspöki hivatalától.

3399—1936. szám.

KÖRLEVÉL

Felhívom a kebelbeli közép- és középfokú iskolák tekintetes igazgatóságainak figyelmét az 1935. VI. tc. végrehajtási utasítása 21. §-ában foglalt s a *tantervjelölés*, tanmenetek, órarendek, tankönyvjegyzékek bemutatása és felülvizsgálatára vonatkozó rendelkezések betartására. Debrecen, 1936 augusztus 25.

Maklár Károly,
püspök h.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

3974—1936. szám.

KÖRLEVÉL

a kebelbeli egyházközségek Presbitériumaihoz.

Krall János miniszteri tanácsos, m. kir. erdőigazgató (Debrecen) egyik egyházközségünkkel kapcsolatos konkrét esetből kifolyólag rámutatott azokra a nagy nemzetgazdasági érdekekre, amelyek az Alföld befásítását szolgáló csemetekertek létesítéséhez fűződnek.

Tekintettel arra, hogy a nagy nemzetgazdasági érdekek figyelmen kívül hagyása esetén is biztos jövedelemhez jutnak azok, akik csemetekert létesítéséhez földterületet bocsátanak az Erdőigazgatóság rendelkezésére, ezúton hívom fel a Presbitériumok és egyházi javadalmaskok figyelmét és kérem, hogy tegyék megfontolás tárgyává, miszerint jövedelmezőség szempontjából nem volna-e célszerű akár az egyházközség tulajdonát képező, akár a javadalmaskok hasznélvezetében levő földterületekből a szóban levő célra területet átengedni.

Minden e tárggyal összefüggő kérdésben készséggel ad felvilágosítást a debreceni M. Kir. Erdőigazgatóság.

Debrecen, 1936 október 9.

Atyafiságos szeretettel:

Makláró Károly,
püspök h.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

4048—1936. szám.

KÖRLEVÉL.

Felkérem a nagyfiszteletű Lelkipásztor urakat a diakónusképző-intézet alábbi felvételi hirdeteményének a szövekből leendő kihirdetésére:

„A debreceni református diakónusképző-intézet pályázatot hirdet az 1937 február 1. napján kezdődő új tanévének I. évfolyamára. A felvételi kérvényhez melléklendő sajátkezűleg irt részletes önéletrajz, születési és keresztelelési bizonyítvány, legutolsó iskolai bizonyítvány, mellyel legalább hat elemi osztály elvégzése igazolandó; lelkési ajánló levél, mely a jelentkező megfelelő lelkiségét és a presbitérium igazolványa, mely anyagi megbízhatóságát bizonyítja. A felvételi kérvények folyó évi december 15. napjáig küldendők be a diakónusképző-intézet igazgatóságához Debrecen, Kálvin-tér 11., mely érdeklődőknek válaszbélyeg előzetes beküldése esetén készséggel nyújt tájékoztatást.”

Debrecen, 1936 október 12.

Makláró Károly,
püspök h.

A tiszántúli református egyházkerület püspöki hivatalától.

3906—1936. szám.

KÖRLEVÉL

a nagyfiszteletű esperes és lelkész urakhoz.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium 50,035—1936. V/2. ü. o. szám alatt a *lelkésztanítói magánvizsgálat határidejének újabb meghosszabbítása* tárgyában a református egyház egyetemes konventje nagyméltóságú és főtiszteletű elnökségével tudomás és megfelelő további intézkedés végett, közölte, hogy a tényleg működő és tényleges tanítói működést igazoló református lelkészek és segédlelkészek magán tanítóképesítő-vizsgálati engedélyét 1937. évi szeptember hó végéig meghosszabbította azzal, hogy további meghosszabbítást már nem fog engedélyezni, mert a tanítóképzői magánvizsgálatokat megszüntető rendelkezés kizárja, hogy a nagykörösi lelkész-tanítói különleges tanfolyammal párhuzamosan ez a múltban kényszerűségről csak átmenetileg engedélyezett képesítésmód továbbra is fenntartassék.

Debrecen, 1936 október 3.

Makláró Károly,
püspök helyettes.

A tiszántúli református egyházkerület püspöki hivatalától.

3863—1936. szám.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY

a nyugdíjazás folytán üresedésben levő *tiszakerecsenyi* rendes lelkészi állásra.

Javadalom:

1. Az öt holddal és azon felül bíró gazdák fizetnek a lelkipásztornak 90 liter rostált éleket, melynek fele búza, fele pedig gabona. Van pedig ilyen öt holddal bíró gazda egyházunkban 58. Ez teszen 52 hektolitert és 20 litert.

2. A három hold földtől öt holdig bíró gazdák fizetnek 60 litert rostálva, melynek fele búza, fele pedig gabona. Vannak ilyen három holddal bíró egyháztagok 20-an, ez teszen 12 hektolitert.

3. A harmadik osztályt képezik a három holddal bíró gazdák, kik 35-en vannak. Ezek fizetnek 40 litert, fele részben búzát, fele részben gabonát rostálva. Ez teszen 14 hektolitert.

4. A negyedik osztályba a házatlanok, felemás vallásúak, ingatlanokkal nem bíró egyháztagok vannak 24-en, kik fejenként 20 litert fizetnek, melynek fele búza, fele gabona rostálva. Ez teszen 4 hektolitert és 80 litert.

5. Széna helyett fizet az egyház gondnoka a lelkipásztor-nak 150, azaz Egyszázötven forintot. A fizetés mindig június hó 1. napján egy összegben történik.

6. Adunk a lelkipásztor-nak 12 öl kemény testfát és azt a lelkészlakra vinni és ölberakni magunkat elkötelezzük.

7. Palást-díjak a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés határozatai szerint fizetendők.

8. Az 1., 2., 3. szám alatt nevezettek fizetnek a lelkipásztor-nak 14 krajcárt, garas-pénz címén.

9. Van a lelkipásztor-nak 49 katasztrális hold földje és 77 □-öl, melyből az ú. n. legelőföldnek adóját 7 forintot és 11 krajcárt az egyház fizeti és szabad lakása. Ezen 49 kat. hold és 77 □-öl földbe számítatik az ú. n. Várnecsébe levő 618 □-ölet tevő gyümölcsös és a temető aljánál levő 450 négyszöglet kitevő föld és házi kert is, a többi egy tagban van, melyből két, azaz két hold földet az egyház művel.

Az ó- és újtemető, valamint a cinterem használatában a lelkipásztor $\frac{2}{3}$ részt, az iskola-tanító, aki egyszersmind énekvezér is $\frac{1}{3}$ részt bírnak.

Pályázati határidő a megjelenéstől számított 15 nap.

Kötelesség: az E. T. rendelkezései szerint.

Az állás a választás jogerőre emelkedése után esperesi engedéllyel azonnal elfoglalható.

A kellően felszerelt kérvények a beregi egyházmegye esperesi hivatalához, Vásárosnamény (Bereg m.) küldendők, a visszaküldéshez szükséges portóbélyegekkel.

Debrecen, 1936 október hó 1.

Makláró Károly,
püspök helyettes.

Hajdúnánási református gimnáziumban egy nyugdíjazás folytán megüresedett *magyar-latin* rendes tanszék az 1936—37. iskolai év hátralevő idejére helyettes tanárral töltetik be a törvényes illetmények utalásával. Református vallású pályázók szabályszerűen felszerelt kérvényeiket november hó 10-ig küldjék be az iskola igazgatóságához. A megválasztandó tanár állását november hó 15-én köteles elfoglalni. *Somogyi Pál* lelkész, az igazgatótanács elnöke.

A debreceni református Kollégium polgári fiúiskolájának igazgatótanács elnöksége pályázatot hirdet egy lemondás folytán megüresedett mennyiségű tan-természettan-szakos rendes tanári állásra. Pályázhatnak református vallású okleveles polgári iskolai tanárok. A megválasztandó rendes tanár javadalma a nem-állami tanszemélyzet részére megállapított javadalommal minden tekintetben azonos. — A tiszántúli református egyházkerület elnökségéhez címzett és szabályszerűen felszerelt kérvények 1936 október 25-ig a református polgári fiúiskola igazgatóságának címére (Debrecen) küldendők be. Az állás választás után azonnal elfoglalandó.

A debreceni református Dóczy Leánynevelő-intézet Polgári Leányiskolájának fenntartó testülete pályázatot hirdet kézimunkaszakos rendes tanári állásra. (Kinevezés folytán megüresedett magyar nyelv-történelemszakos rendes tanári tanszéknek kézimunka tanszékké való átszervezése folyamatban van.) A megválasztandó tanár fizetése a nem-állami tanárok részére megállapított javadalommal minden tekintetben azonos. Pályázhatnak református vallású

okleveles polgári iskolai kézimunka tanárnok. Előnyben részesülnek azok, kik Iparművészeti Főiskolát végeztek.

A megválasztott tanár kötelessége a református egyházi törvények V. tc. I. és 89. §-ai szerint teljesíteni oktatói és nevelői feladatukat.

A pályázók az igazgatótanáshoz címzett, szabályszerűen felszerelt kérvényüket folyó évi nov. 10-ig küldjék be a polgári leányiskola igazgatóságához. Az igazgatótanács a pályázók pedagógiai készségének és egyéni rátermettségének közvetlen megismerése céljából fenntartja magának a jogot, hogy a pályázók közül egyeseket bemutatató tanítás tartására szólíthasson be.

Debrecen, 1936 október 8-án.

Dr. Vekerdi Béláné, Kolozsváry-Kiss László sk.,
igazgató. ig. tanácsosi elnök.

A nyírkarászi református egyház iskolaszéke pályázatot hirdet kántortanítói állására. Javadalom: 23 értékegség és államségély.

Kötelesség: törvényszerinti. Pályázatok november hó 5-ig válaszbellyeggel a nyírkarászi református lelkészi hivatalhoz küldendők. Kántorpróba önköltségen november 8-án. Állás választás jogerőre emelkedése után, azonnal elfoglalandó.

TARTALOM:

A tiszántúli református egyházkerület október hó 1-én tartott közgyűlése kegyelettel áldozott Dr. Baltazár Dezső püspök emlékének.

Dr. Dancsházy Sándor: A lelkészek és a pedagógia.

Tudomány és irodalom.

Hírek az egyházmegyéből.

Gyászrovat.

Különlélek.

Hivatalos értesítés. — Pályázatok.

Hírdetések. — Vasúti menetrend.

A „Takarékosság” Kereskedelmi R.-T.

kötélékébe tartozó **102** cég a mai gazdasági helyzetnek legmegfelelőbb bevásárlási lehetőséget nyújtja, mely

Hitel készpénzáron!

Kényelmes havi részlettörlesztés!

Havonta megújuló állandó

továbbvásárlási lehetőség!

A „TAKARÉKOSSÁG” igazoló könyvecskéi és vásárlási utalványai a „Takarékosság” igazgatóságától igényelhetők

Debrecen, Deák Ferenc-u. 6 sz.

**Kályhák, tűzhelyek, zománc-
edények** előnyösen vásárolhatók jótállással

TÓTH GYULA

vasüzletében

DEBRECEN, VÁROSHÁZA ÉPÜLET.

➔ **ÜGYELJEN A KERESZTNÉVRE!** ➔

**Magyarország aranykoszorús
harangöntő mestere**

Szlezák László

harang- és ércöntőde, harangfelsze-
relési és haranglábgyára

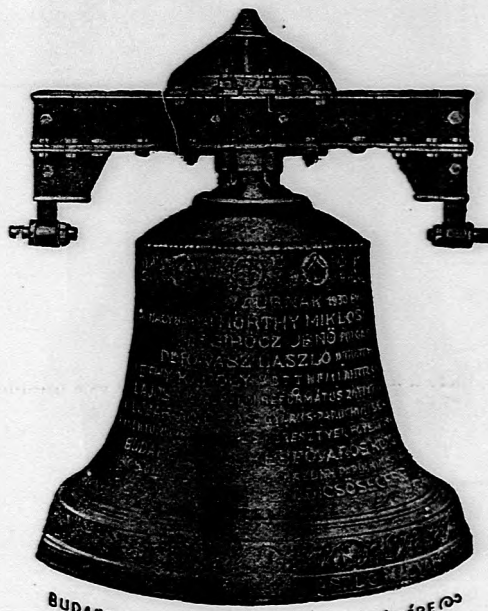
BUDAPEST, VI., PETNEHÁZY-UTCA 78.

(VI., Frangepán-utca mellett)

Saját ház!

Telefon: **91-3-53**

Költségvetéssel díjmentesen szolgál.

BUDAPEST-ANYALFÖLDI REF. TEMPLOM RÉSZÉRE
KÉSZÍTETT HARANG, MELVET D. RAVASZ LÁSZLÓ PÜSPÖK ÚR.
AVATOTT FEL.

Előnyös fizetési feltételek.

Számos egyházi elismerőlevél.

Az 1900. évi párisi világkiállításon díszoklevéllel, 1921. és 1923. évi vasipari kiállításon aranyéremmel, az 1925. és 1926. évi kézműipari tárlaton kormány-díszoklevéllel, 1927. és 1928. évi budapesti, székesfehérvári, szentesi és szombathelyi kiállításokon nagy aranyéremmel kitüntetve. 1930. évi nemzetközi vásáron emléklappal kitüntetve.

A budapesti Bazilika 7945 kilogrammos új harangja gyáramban készült.

SESZTINA LAJOS

Alapította 1819-ben Sesztina János. vasnagykereskedése
Telefon 6. és 15-48. **Debrecen.**

Kitűnő fűtőképességű magyar „Perpetuum“-kályhák.
Magyar gyártmányú zománc-edények,
zsír-bödönök, dísznőölő-kések, húsvágó-gépek.

Vasúti menetrend.

Érvényes 1936 október 4-től, 1937 május 21-ig.

Á. Gy.	Sz.	Sz.	M.	Gy.	Se.	Sz.	Gy.	Debrecen—Budapest	Sz.	M.	Gy.	Sz.	Á. Gy.	Gy.	Se.	Sz.	
20-50	22-00	2-10	6-13	7-15	12-00	13-22	17-09	Debrecen	é	7-11	8-59	11-50	13-52	15-24	18-41	21-29	4-52
21-06	22-27	2-36	6-40	7-35	12-21	13-47	17-29	Hajdúszoboszló	é	6-41	8-33	11-29	13-27	15-09	18-20	21-07	4-26
21-23	22-57	3-05	7-14	7-59	12-47	14-15	17-54	Püspökladány	}	6-05	8-00	11-04	12-58	14-52	17-55	20-35	3-56
21-24	23-19	3-26	5-50	8-01	12-52	14-23	18-00			Budapest K. p. u.	—	—	10-55	12-40	14-51	17-51	20-30
23-39	—	6-25	10-30	11-00	—	19-20	—	Budapest Ny. p. u.	é	—	—	7-50	8-30	—	—	—	23-00
—	5-00	—	—	—	16-10	—	21-12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
M.	Gy.	Sz.	Á. Gy.	Sz.	Sz.	Sz.	Sz.	Debrecen—Nyíregyháza—Misk.	Sz.	Sz.	Se.	Gy.	M.	Á. Gy.	M.	Sz.	
8-00	11-58	14-20	15-26	18-51	21-36	5-15	—	Debrecen	é	7-00	9-00	11-26	17-04	18-39	20-46	—	21-33
8-23	12-16	14-40	—	19-14	21-55	5-37	—	Bocskay-kert	é	6-37	8-40	11-05	16-49	18-17	—	—	21-13
9-16	12-52	15-34	16-01	19-58	22-33	6-22	—	Nyíregyháza	é	5-46	7-53	10-17	16-10	17-25	20-11	—	20-24
11-15	—	18-52	—	22-59	—	9-40	—	Miskolc	é	—	5-17	7-31	13-30	13-30	—	—	17-38
M.	M.	M.	M.	M.	DEBRECEN—FÜZESABONY							Sz.	M.	M.	M.	M.	M.
5-42	12-05	14-19	—	19-00	—	—	—	Debrecen	é	—	6-51	7-29	12-19	16-45	20-08	—	—
5-49	12-12	14-27	—	19-11	—	—	—	Debrecen—Vásártér	é	—	6-43	7-23	12-13	16-39	20-02	—	—
6-32	12-55	15-07	—	20-15	—	—	—	Balmazújváros	é	—	5-41	6-38	11-27	15-54	19-14	—	—
6-56	13-19	—	—	20-49	—	—	—	Nagyhortobágy	é	—	4-58	—	11-01	—	18-45	—	—
8-42	15-16	19-45	—	—	—	—	—	Füzesabony	é	—	—	—	9-15	—	16-45	—	—
Sz.	M.	Sz.	M.	V.	DEBRECEN—TISZALÖK							Sz.	Sz.	M.	V.	Sz.	
5-10	7-30	12-21	14-30	18-50	—	—	—	Debrecen	é	—	6-41	8-28	11-30	15-34	20-49	—	—
5-18	7-37	12-27	14-37	19-00	—	—	—	Debrecen—Vásártér	é	—	6-34	8-22	11-24	15-26	20-43	—	—
5-35	7-54	12-44	14-54	19-22	—	—	—	Józsa	é	—	6-16	8-05	11-08	15-03	20-27	—	—
6-10	8-16	13-07	15-17	20-03	—	—	—	Hajdúböszörmény	é	—	5-38	7-43	10-49	14-30	20-09	—	—
7-00	8-47	13-45	15-52	21-01	—	—	—	Hajdúnánás	é	—	5-15	7-04	10-15	13-15	19-27	—	—
7-52	—	14-31	16-38	21-36	—	—	—	Tiszalök	é	—	4-25	6-16	—	12-00	18-33	—	—
T.	M.	Sz.	Sz.	DEBRECEN—NAGYKEREKI							Sz.	M.	T.	Sz.	Sz.		
6-08	9-25	14-16	18-58	—	—	—	—	Debrecen	é	—	7-01	11-40	14-15	18-31	—	—	
7-22	9-57	14-49	19-30	—	—	—	—	Derecske	é	—	6-30	11-10	13-28	18-01	—	—	
8-42	—	15-42	20-27	—	—	—	—	Nagykereki	é	—	5-38	—	11-29	17-08	—	—	
M.	M.	T.	DEBRECEN—NAGYLÉTA							T.	M.	M.					
7-52	13-25	19-30	—	—	—	—	—	Debrecen	é	—	—	—	7-40	10-07	16-55	—	
8-54	14-28	21-04	—	—	—	—	—	Nagyléta—Vértes	é	—	—	—	6-00	9-04	15-50	—	
Sz.	T.	Sz.	Sz.	M.	DEBRECEN—NYÍRÁBRÁNY							Sz.	T.	V.	M.		
5-00	8-10	12-25	14-25	18-46	—	—	—	Debrecen	é	—	7-10	11-36	16-54	21-23	—	—	
5-48	9-17	13-15	15-15	19-31	—	—	—	Nyírábrány	é	—	6-19	10-30	15-47	20-39	—	—	
V.	S. a.	S. a.	V.	S. a.	DEBRECEN—NYÍRBÁTOR							V.	S. a.	S. a.	V.	S. a.	
4-31	6-04	12-15	14-00	18-47	—	—	—	Debrecen	é	—	6-53	9-46	16-18	17-47	22-20	—	
4-42	6-11	12-22	14-13	18-54	—	—	—	Debrecen—Vásártér	é	—	6-42	9-39	16-11	17-36	22-13	—	
5-11	6-30	12-40	14-44	19-12	—	—	—	Gazdasági Akadémia	é	—	6-11	9-21	15-53	17-07	21-55	—	
5-42	6-44	12-54	15-15	19-26	—	—	—	Hajdúsámson	é	—	5-45	9-07	15-39	16-41	21-41	—	
7-31	7-45	13-55	17-12	20-27	—	—	—	Nyírbátor	é	—	3-46	8-06	14-35	14-48	20-40	—	
M.	M.	V.	Debrecen városi fáttelep—Dr. Vásáry-menedékház							V.	M.	M.					
Vasárn.	Vasárn.	Hétkn.	—	—	—	—	—	Debrecen—városi fáttelep	é	—	—	—	Hétkn.	Vasárn.	Vasárn.	—	
8-30	13-30	13-30	—	—	—	—	—	Martinka	é	—	—	7-19	7-20	20-40	—		
8-55	13-58	14-22	—	—	—	—	—	Gúth	é	—	—	6-27	6-53	20-15	—		
9-33	14-40	15-49	—	—	—	—	—	Dr. Vásáry-menedékház	é	—	—	5-00	6-11	19-28	—		
9-50	14-58	—	—	—	—	—	—	—	é	—	—	—	5-52	19-20	—		

Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata. 1398—1864.